

עומקא דפרשה

הערות בענייני פורים

שמחת פורים

מרכין בשמחה
טעם שמחה ומשתה בפורים
בגדי שבת ויו"ט בפורים
אבלות ירושלים בפורים
חיוב אכילת פת
ריבוי בסעודת פורים
גדר עד דלא ידע
יין ושאר משקאות
לבסומי כשמצטער בשתייה
שמחת פורים פרטית
גדר משתה ושמחה
חיוב לבסומי - להודאה
חיוב לבסומי במלך ובכהנים
נוכירה דודיך מיין

פיוטי פורים

ועורר שנאת אחים לבנים
ארורה זרש
וגם חרבונה זכור לטוב

ביאורים במגילה

מצעות ומלבושים
כרצון איש ואיש
הנקת אסתר
שומרי הסף
הגדה ואמירה
ויבו בעיניו
אכזריות המן
פרשת הכסף
אכילת מצה בתענית מרדכי
קביעת התענית בפסח
אחשורוש כלב או אריה?
אל תפל דבר
הודאה על גזירות המן
ששון חסר
הנאה מבית המן
נס בהמן התלוי
הערות בפירוש רש"י

בס"ד ערש"ק פר' תצוה י"ב אדר תש"ע

שושנת יעקב
מהותו של הכלל ישראל הוא "מדות טובות", ולזה מכוונים הם בשם "שושנת יעקב": זר של פרחים מצבעים וגוונים שונים - זהו בחינת הכלל ישראל. כל אחד ואחד מצטרף ומהווה את הכלל בבחינת זר פרחים.
שושנת יעקב צהלה ושמחה בראותם יחד תכלת מרדכי. תכלת כידוע הוא "כרכא דכולא ביה", הוראה על השלמות האמיתית, ובראותם "תכלת מרדכי" ונעשו "שושנת יעקב" אז - "צהלה ושמחה".
דעת חכמה ומוסר ח"א כו

משלוח מנות

גדר משלוח שתי מנות
בד' הרמב"ם בדין ב' מנות
משלוח מנות ע"י משקה
שליחות במשלוח מנות
ריבוי במשלוח מנות
בעילום שם ולאשתו
משלוח מנות לקמן
דין חינוך במשלוח מנות
הנפק"מ בין טעמי משלוח מנות

מתנות לאביונים

שיעור מתנות לאביונים
ריבוי במתנות לאביונים
שליחות במתנות לאביונים
שהחיינו על מתנות לאביונים
משלו"מ ומתנל"א לבני הספיקות

ימי הפורים

אורה - זו תורה
גדר המנהג דאיסור מלאכה
אכילת זרעונים בפורים
איסור מלאכה כליל פורים
סעודה בליל פורים במוצ"ש

זכור ומחייט עמלק

גדר מצות זכירת עמלק
זכור בלאו דלא תשכח
ברכות התורה בקריאת זכור
זכירת עמלק סמוך לפורים
קריאת זכור מס"ת ובטעמים
מחייט עמלק
מחייט עמלק ע"י גירות
מחייט שם עמלק וביונו
קובץ איבעיות במחייט עמלק

חיוב קריאת המגילה

זכר לישועה או לזעקה
בן עיר הנוסע לירושלים במוש"ק
קריאה ע"י אשה להוציא איש
הבאת קטנים לביהכ"נ
גיל חינוך לשמיעת מגילה
חינוך בהבאה לביהכ"נ
קריאת המגילה בריחו
סוף זמן קריאת המגילה
קובץ איבעיות במצוות מגילה

דיני ומנהגי הקריאה

אגרת הפורים
קריאת השומע ממגילה כשרה
כוונת שומע ומשמיע
קריאת המגילה בנעימות
קריאת פסוקים ע"י הקהל
קריאת בני המן בנשימה אחת
קריאת "להרוג" ו"להרוג"
הכאת המן
נגיעה במקום מכוסה בקריאה
קדימות קרה"ת למגילה
אחיזת הס"ת בקריאת המגילה

דיני המגילה

מגילה שחסר בה בני המן
כתיבת עשרת בסוף הדף
הערות במנהגי המגילה

לע"נ קדוש ישראל מרן הגאון הצדיק ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל משגיח ישיבת פוניבז' - נלב"ע י"ח אדר תשמ"ה
ולע"נ חתנו ממשיך דרכו הגה"צ ר' ראובן גינזבורג זצ"ל משגיח ישיבת פוניבז' - נלב"ע י"א אדר תשל"ד

גדר מצות זכירת עמלק

כתב החיי אדם (קנה,ב) מ"ע מה"ת לזכור מעשה עמלק ולשנוא אותו וכו' עד שאם היה באפשר למחות אותו מן העולם שלא ישאר ממנו שום זכר. הרי חידש (דלא כרוה"פ) שאופן המחייב צריך לנבוע מכח השנאה, וההורג שלא בדרך שנאה לא קיים המצוה. ושמענין נמי בזה שיעור השנאה. ועוד כתב: שלא ישאר ממנו שום זכר בין אדם ובהמה וכליו ומטלטליו שלא יזכר שמו. ובפירוט זה הכריע מה שנסתפק המנ"ח (תרג) בשיעור חיוב המחיה, וקמ"ל שגם כליו ומטלטליו. ולפי"ז באופן נקיטת הטעם אשמועינן תרי הלכתא בדיון מחייה, שנאה ושלא ישאר זכר.

אך יתכן לבאר באופן אחר שהח"א אשמועינן דטעם הזכירה כשיטת הרמב"ם בסה"מ עשין קפט והחינוך (שם) שהזכירה היא הכשר ליצירת שנאה שתגרום מלחמה עם עמלק [לאפוקי שיטת שא"ר שהזכירה היא מטרה בעצם לידע טעם המחיה, או שהמייצר לישראל שנאו]. ונ"מ לפי"ז לכמה מילי, אם יוצאים יד"ח בקריאת פ' "ויבא עמלק" שאין בזה ציווי המחייב כפ' כי תצא [ועי' מג"א ושא"פ וח"א ריש כלל לא ומ"ב תרפה,טז]. וכן אם עשרה בקריאת פ' זכור דאם המטרה למלחמה הלא זה דין על הציבור [וכי"ד הרמב"ם סה"מ אחר מנין העשין ופ"ה ממלכים ה"ד-ה דלא כהחינוך וכ"כ הקר"א, ועי' שעה"צ סק"ה]. וכן לענין נשים, ופחות מבן כ' ובן לוי [עי' רמב"ם פי"ג משמיו"ן שאינם עורכים מלחמה, ויל"ד טובא בהא. וכן נ"מ לעת"ל שד' התויב"ע שיהיה מצות זכירה ומ"מ אין מצב של מלחמה, ומאיך בזה"ז שביבל סנחריב את האומות וא"א להרוג עמלקי משום דלא ידעינן מי הוא, או משום מוראת המלכות, ומיושב השתא שהח"א נקט כללא דמילתא לאשמועינן דעתו ואגב בכל הני מילי.

הרב לוי גרוסברד

זכור בלאו דלא תשכח

כתב החינוך (מצוה תר"ה) שנמנענו מלשכוח מה שעשה לנו עמלק וכו' ועי"ז נאמר לא תשכח וכתבו בספרי זכור בפה לא תשכח בלב כלומר לא תשליך שנאתו ולא תסרה מנפשך כענין שתשכח אותה עכ"ל.

ויש להסתפק אם עובר על לאו זה דווקא אם יושב ומסירה מליבו או אפילו כששכח ממילא ג"כ עובר, דבתחילת לשונו כתב שנמנענו מלשכוח ונראה שאפילו שכח ממילא עובר בלאו זה, אך מסוף דבריו נראה שלא תסירה בלבבך שדווקא אם הסירו בידי. וברמב"ם בספר המצוות (לאוין כ"ט) כתב וכן אנחנו מזהירים מהשליך זה מליבנו ומלשכוח אותו והוא אומר יתעלה לא תשכח, ונראה שדווקא שמשכיח זה בידי עובר את האיסור. אמנם לענין הלאו של שחחת התורה מצינו באבות פרק ג' משנה ח' ר' דוסתאי בן ינאי בשם ר' מאיר אומר כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה וכו' שנאמר רק השמר לך פן תשכח את הדברים אשר ראו עינך יכול אפי' תקפה עליו משנתו ת"ת פן יסורו מלבבך הא אינו מתחייב עד יישב ויסירם מליבו ומשמע דדוקא משום הקרא דפן יסורו פוטרם מי שתקפה עליו משנתו אך מהקרא דפן תשכח מחייבים אף מי שתקפה משנתו וא"כ לפי"ז בלא תשכח שנאמר בעמלק נאמר אף בהסירו ממילא עובר בלאו זה וצ"ע.

הרב צבי רותן

אם צריך לצאת י"ח בברכות שבקריאת זכור

כתב הרמ"א בסי' רפ"ב ס"ד שקטן יכול לקרות בד' פרשיות שמוסיפים באדר וכן נוהגים אע"פ שיש חולקים. והמג"א בסק"ו כ' דאע"פ דקטן עולה מ"מ אינו יכול להיות מקרא. ומבואר דלא חששו אם קטן עולה לפרשת זכור ומברך. ואף לרש"ל שכתב שאין הקטן עולה בפרשת זכור אע"פ שהש"ץ הוא הקורא בתורה, הלא טעמו בצדו דבעינן שיעלה בר חיובא דומיקר הדיון הוא מי מעכבות רק שצריך לקרא בתורה [כמובא בט"ז בסי' תרפ"ה סק"ב, ע"ש]. ולא מצאנו לחוש אם הברכות על התורה יברכן קטן. ומבואר מכ"ז דאין הצבור השומעים פרשת זכור צריכים לצאת י"ח הברכות שעל הקריאה וכו"ב.

ואף במ"ש הט"ז (שם) דבקטן שאין יודע למי מברכין "אין יוצאין ידי הברכה על ידו" ואין יוצאין ידי קריאה בלא ברכה ע"כ אין לקרותו וכו', כבר צידד לפרש הפמ"ג שם דמש"כ בט"ז דאי בקריאה בלי ברכות אפשר דלאו דוקא הוא דברכות אלא מעכבות רק שצריך מדרבנן לברך ג"כ. וה"נ צל"פ בט"ז דאינן יוצאין ידי הברכה וכו' דבתקנ"ח מייירי שהקורא יברך, ובנ"ד ברכת קטן שא"י למי מברכין לאו שם ברכה עלה (עי' רס"ט במג"א ומ"ב א).

ואף שנו' הראשונים בברכות קרה"ת אם כל הצבור השומעים הו"ל כעונים הברכה של העולה, עי' ראבי"ה (מגילה תקנ"ב) ומרדכי (שם תתל"ב) ובב"י ק"מ הא ק"ל בש"ע שם ס"ב דאין העולה מוציא י"ח בברכתו את השומעים, והט"ז שם צידד כוותיה גם מצד הסברא. ועוד דגם לפ"ד החולק לא אשכחן שום חומרא בענין זה לגבי פרשת זכור, אלא ברכותיה הן כל קרה"ת דהברכות הן מדרבנן [כמ"ש הפמ"ג כנ"ל].

הרב י. פישר

זכירת עמלק סמוך לפורים

כידוע וכפי המובא בטור וכן במשנה ברורה טעם קריאת זכירת עמלק בשבת הסמוכה לפורים, מפני מעשה המן שהיה בפורים שהיה מזרע עמלק. ולכאורה יש להעיר, דלכאורה יתירה מזו הו' להו למימר, דכל נס פורים שנהפכו היהודים לשלוט בשונאיהם היה בקיום מחיית עמלק. דהרי מבואר בפסוקים 'ובביזה לא שלחו את ידם' ונראה לבאר זאת על פי המבואר בתרגום שכל אלו שהרגו היה מזרע עמלק, ועל כן נמנעו מלגעת ברכושם כדין ממון עמלק [ודלא כמעשה שאול]. ומעתה נתבאר שכל אלו שהרגו בשושן חמש מאות איש בשני ימים וכן בשאר מדינות המלך שבעים וחמש אלף היו מזרע עמלק [וכן נראה מסברא, דאיך יתכן שאחשוורוש יתן ליהודים להרוג את עם מדינתו, אלא ודאי לא בקשו אלא על זרע עמלק, שאף אומות העולם לא היו חפצים בהם, וידעו את טבעם וכו'], ואם כן מעתה אין זה רק מעשה ד'המן' הרשע, אלא כל מעשה פורים ומלחמת היהודים בשונאיהם לעמוד על נפשם היה הכל בדיון 'מחיית עמלק' ודו"ק.

הרב ש. ליבוביץ

קריאת "זכור" ביחידות מתוך ס"ת ובטעמים

כתב הרמ"א (תרפה, ז) דבני הכפרים שאי אפשר להם לבא [למקום שיש מנין בשבתות הללו] מ"מ יזהרו לקרותם בנגינתם ובטעמים. וציון המ"ב סק"ד לד' הגמרא שזכור היינו דוקא באמירה מתוך הספר, ומ"מ עדיין לא נתבאר כל הקפידא שיקרא בנגינות ובטעמים [לכאורה זה כפילות דהטעמים לכאורה היינו הנגינות. ועיין רש"י מגילה ג. ד"ה פסקי ורא"ש נדרים לו: ובפשוטו צ"ל דקאי על הטעמים והניקוד, וראה מש"כ המ"ק סק"ח].

ונתעוררתי לפרש (מס' נזה"ת) ע"פ הידוע מהגאב"ד דפוניבז' צ"ל שפירש מה דמקפידים לומר פסוקים לשמות אנשים בסיום תפילת שמו"ע כדי שלא ישכח שמו ליום הדין, ותמוה דשם של אדם שהוא דבר כה שימושי עלול אדם לשכוח מאימת הדין, ואותם פס' שנאמרים ג"פ ביום בלבד כן יזכור. אלא מוכח, שעומק וקדושת הפסוקים ונצחיותם לא ניתנים לשכחה בכל מצב, לא כן מילותיו של אדם בכל צחות לשונו לא יכילו את המונח בפסוקי התורה, [וכן מצינו שקבעו חז"ל למלכויות זכרונות שופרות "פסוקי תורה", ולא נסתפקו שכ"א יללל וישבח כפי מערכי לשונו ולבו, ומהטעם הנ"ל]. ומיושב א"כ להקפיד לקרוא פ' זכור דוקא בנגינות ובטעמים מן הספר כפי שכתוב בתורה שזה כולל הכל.

הרב לוי גרוסברד

בדין מחיית מומן עמלק

א. רבות הפליאו כל חכמי לב במה שמרדכי נטל את בית המן, דהא איתא במכילתא (שילהי בשלח) נשבע הקב"ה בכסא הכבוד שלו, אם אניח נין ונכד של עמלק, תחת כל השמים, שלא יאמרו גמל זה של עמלק. וא"כ היאך מרדכי נטל את בית המן, הא הו' ממון עמלק, וצריך להשמידו. [ובאיה"ש (כי תצא כה"ט) כתב לחדש בזה, דבמחורב לקרקע ליכא איסורא. וצ"ע ממד"ר איכה סופ"ג דאף באילנות איכא איסורא. ובעצם הקושיא יעויין הגר"פ על הרי"ג עשה נ"ט, ועונג יו"ט בהק', אבי הנחל י"ד, הר אפרים על המכילתא, טעמא דקרא].

ב. והנראה ליישב בעזה"י, דהנה אשכחן בתרי זוכתי בתורה פרשת מחיית עמלק, בפ' בשלח ובפ' כי תצא, וכד דייקין במקראי קודש, ניחזי דתרי דינים הוו, בפ' בשלח ליכא ציווי לישראל שימחו את זכר עמלק, אלא דכתיב כי מחה אמחה וגו' מלחמה לד' בעמלק, והיינו נקמת הקב"ה ושלמיות כסאו דהוא ימחה את זכר עמלק, ובפ' כי תצא נאמרה המצוה לישראל, כדכתיב תמחה את זכר עמלק, ולכן קוראין פרשה זו.

ולפי"ז נפקא לן דבר חידוש, דכל מאי דאיתא במכילתא בבשלח דלא יאמרו גמל זה של עמלק, זהו רק בשבועתו של הקב"ה, וכמדוקדק היטב בדברי המכילתא, אבל ישראל לא נצטוו למחות הבהמות אלא את האנשים. ומן הבאר הזה מיושב היטב קושיית המנ"ח (מצוה תר"ד) אמאי הרמב"ם לא כתב דצריך למחות את הבהמות, אלא דזאת המצוה לא נצטוו ישראל.

ג. ואחר הדברים האלה, מיושב היטב קושיית האחרונים, דשפיר נטל מרדכי את בית המן, דהא לא נצטוו בהכי, ואדרבה היה ענין ליטול את בית המן להראות גודל הנס. וככתתור ופרח מיושב בהכי מאי דהקשו בהא דכתיב (פ"ט פ"י) ובבזה לא שלחו את ידם, ופרש"י, שלא יתן המלך עין צרה בממון, ותיפו"ל דנאסרה הביזה מדין ממון עמלק. ועי"ע ברש"י בשילהי כי תצא, ובשמואל פט"ו פ"ג, וברמב"ן במדבר פל"א פ"ו, ובדברים פ"ב פ"ז, ודוק.

הרב שלמה זלמן כהן

מצות מחייט עמלק על ידי גירות

א. יש להסתפק, המגייר עמלקי, האם קיים זה מצות מחייט עמלק, דהא מחה את השם עמלק שבו, דהפכו לגר. ושורש הספק הוא, במהות מצות מחייט עמלק, האם המצוה הא לכלות את גופם, או דילמא דסגי לבטל את שם העמלק שבהם.

ב. ואע"ג דאיאתא במכילתא (שילהי בשלח) דאין מקבלין גרים מעמלק, מ"מ כבר ייסדו לן רבותינו האחרונים (עמק ברכה ענין מחייט עמלק, ועוד) דזהו רק דין לכתחילה לא לקבל מהם, אבל כשעברו וקבלו שפיר חל הגירות, וכדמוכח בגיטין נ"ז ע"ב דמב"ב של המן למדו תורה בב"ב. אי"נ י"ל כדהנחילנו החזו"א (י"ד ס"י קנ"ז סק"ה, אבה"ע ס"י קמ"ו סק"ה, רמב"ם פ"ו ממלכים ה"ד) דדוקא כאשר עמלק נלחם עמנו, אז אין מקבלים גרים מהם.

ג. ויש לדון בזה מכמה אנפין, דהא חדידוש עצום מבואר ברמב"ן (וישלח פל"ו פ"ב) דעמלק אף לבתר שהתגירו איכא מצוה לתעב אותם, ואינן יכולים לישא בת ישראל, יעו"ש היטב, וכן יעויין משכ"ב במגילת ספר על הסמ"ג לאוין קט"ו, ולפי"ז בגירות לא מקיים מצות מחייט עמלק. ועוד יש לדון ממש"כ רש"י (שילהי כי תצא) שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על הבהמה, לומר בהמה זו משל עמלק היתה, וא"כ אף הכא כיון דיאמרו, שלא בפניו, דעמלקי היה, אזי מסתברא דאכתי ע"י גירות ליכא מצוה. וכן בנותן טעם להוסיף בזה חידוש נשגב דאיאתא בזה"ק בשלח פ"ו ס"ו. דמחייט עמלק דוקא בחרב, ולא לפום רומחין וזיינין, והיינו דכתיב ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב. [ומה יומתק ליישב בזאת קושיית הנוב"י, אמאי שמואל שישע את אגג בחרב, הא נזיר עולם היה ואסור ליטמא למת, ואי משום מצות מחייט עמלק, אזי הו"ל למחותו בחיציים, ולהמבואר א"ש דבעינן דוקא חרב]. וגדולה מזו אשכחן ברס"י לילה לרצ"ה אות ל"ח, דאף דעמלקי שנתגייר הוי גירות, מ"מ מצוה להורגו, וכן נראה למילף מהאבנ"ז או"ח תק"ח יעו"ש. וע"ע רש"י בפסחים סח. ד"ה מנקבן בסכין, ובפירוש הגר"א עה"פ (אסתר פ"ט פ"ה) מכת חרב והרג ואבדן, ודוק.

הרב שלמה זלמן כהן

מחייט שם עמלק וביזונו

בס' חכמת חיים פר' כי תצא מובא על הגר"ח זוננפלד שבשנת תרנ"ח כשבא הקיסר הגרמני לירושלים, נמנע הגר"ח מלצאת ולברך עליו ברוך שחלק מכובודו לבשר ודם. וביאר שמקובל בידו מרבו המהר"ל דיסקין שגרמניה זו עמלק, ואין מקום לברך ברכה זו על מלך שהוא מזרע עמלק, שאנו מצווים למחות זכרו.

וביאור הנהגה זו להמנע מנתינת כבוד לעמלק, הוא משום דבמחייט עמלק איכא ב' ענינים, הא' מה שבא להרע לישראל ולהכחידם, ומצד זה נתחייבנו לאבדו. והב' מה שנלחם כביכול כלפי מעלה כמ"ש ולא ירא אלקים [והאריכו בזה בס']. וכיון שחירף וגידף כלפי מעלה איכא דין בזיון ומחייט שמו. ומש"כ אין מקום לברך על מלך עמלקי "שחלק מכובודו".

הרב צבי יוספי

קובץ איבעיות בענין זכור ומחייט עמלק

א) יש לברר באדם שרגיל להתפלל במנין קבוע שחרית דשבת, ויש לו קריאת פרשת זכור מהודרת במנין ותיקין, אי רשאי לשמוע זכור קודם שהגיע זמן התפילה. ומקום העיון בזה הוא בהלכות תדיר רשאין ב' המצוות לפניו. ורבים טובים נוטלים בחג הסוכות לולב בסוכה קודם תפילת השחר, הרי שלא סוברים שיש בזה סתירה לדין תדיר, ומכ"ש בשאלה שלנו.

ב) בגמ' ב"ב כא. שיואב הרג רק את הזכרים וקצף עליו דוד, ואמר לו יואב שכן למדו רבו תמחה את זכר עמלק עיי"ש הרחבת דברים. וקי' וכי יואב לא קיים קריאת פרשת זכור וצ"ע.

ג) שמואל היה נזיר עולם בגמ' נזיר סו. והק' הנו"ב בשו"ת דורש לציון ה' כיצד הרג את אגג בחרב והרי אסור לנזיר לטמא עצמו, ויישב כיון שהיה בזה מחייט עמלק שרי מדין עשה דוחה ל"ת. וחזינו חידוש דשרי להשתמש בהא ע' דוחה ל"ת. גם בגונא שהמצוה יכולה להיות ע"י אחר, אכן רהיטת המקרא שהרגו מדין רוצח וכן הוא בפירוש במדרש תנחומא (כי תצא). ובארו בזה כמה אנפי למה לא הרגו מדין עמלק, ושוב יש לברר כיצד הרגו.

ד) ע' אבני נזר או"ח תק"ט שנשים פטורות ממחייט עמלק, ולכן פטורות גם מזכירה לפי דהוי מ"ע שהזמן גרמא, ועוד ע"י גרמא שרי להרוג בשבת ולכאורה מקיים בזה המצוה, או כגון שאומר לנכרי והורג על פיו יתכן שגם בזה מקיים המצוה, ולעיקר נראה שאם התחילו במלחמה קודם השבת והגיע השבת יכולים להמשיך ולהלחם.

הרב מנחם ש. כהן

קריאת המגילה - זכר לישועה או לזעקה

במגילה ד. ואריב"ל חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר אלקי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי. ופירש"י שם ולשנותה ביום - זכר לנס, שהיו זועקין בימי צרתן יום ולילה. וקשה, דהא תקנת הקריאה באה בזכר לישועה, וכדאי שם ד. קרייתא זו הלילה. הרי שקריאת המגילה היא משום שבה והלל, שמפרסמין את הנס, והכל מקלסין להקב"ה, כלשון רש"י שם ד. וצ"ע.

והנה בסוף מנין המצוות לרמב"ם, כתב טעם למה אין במצוות דרבנן משום בל תוסיף, וביאר דלא כוונו להוסיף אותם על מצוות ד', רק ב"ד שבאותו הדור תקנום, וכמו במגילה צוו לקרות המגילה בעונתה כדי להזכיר שבחיו של הקב"ה ותשועות שעשה לנו והיה קרוב לשובנו, כדי לברכו ולהללו, וכדי להודיע לדורות הבאים שאמת מה שהבטיחנו בתורה כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כד' אלקינו בכל קראנו אליו, ע"ש.

הרי, דבקביעותא דקריאה תרתי איתנהו ביה, חדא, הילולא ושבח על תשועתם, ועוד להודיע לדורות הבאים שקרוב ד' לשועתינו. ורש"י במתק לשונו כללם באחת, זכר לנס-שהיו צועקים בימי צרתם יום ולילה, וא"ש.

וראו להוסיף מה שכתב רה"י הגרמ"ש שפירא ז"ע, [הבאר י"א] ששמע מהגר"מ פיינשטיין ז"ע בשם חותנו הגאב"ד דבריסק ז"ע. שהרב שאל אותו פורים, מה טעם אומרים בפזמון שושנת יעקב הפס' [תשועתם היית לנצח ותקוּתם בכל דור ודור], ובתשובה לשאלתו ציין לרמב"ם הנ"ל וביאר דהרי זהו מעיקר תקנה דקריאת המגילה מלבד להללו על הנס, להודיע שאמת הבטחתו שבכל הדורות ישמע שועתנו, ועל כן אומרים תשועתם היית לנצח ותקוּתם בכל דור ודור.

הרב בנימין י. גודמן

בן עיר הנוסע לירושלים במוצאי"ק

בן עיר הנוסע לירושלים אחר צאה"כ בליל י"ד, ועתיד להשאר שם גם בט"ו, כתבו בשם הגריש"א שליט"א שחייב אף ב"ד כפרוז.

ונראה בטעמא דמילתא, דכיון שבתחילת הלילה הוא היה עדיין בעיר, באותה שעה נתחייב בדיני י"ד ולא נפקע חיובו ע"י יציאתו לכרך. ואע"פ שדעתו היה לצאת, אין נפק"מ בזה, דדווקא **בבן עיר שהלך לכרך** קודם הלילה ובשעת חלות החיוב הוא כבר היה בכרך, בזה תלו חז"ל את חיובו בדעתו לחזור או לישאר שם עד האיר המזרח, דדעתו להישאר מצטרפת עם מעשיו שכבר עומד בכרך ולכך מהני לעשותו מוקף, משא"כ כאן שהוא לא הלך לכרך עדיין רק שדעתו ללכת, אין משגיחים במחשבתו כלל.

אמנם יש לדון בזה מצד שבעלוה"ש הוא נמצא בכרך, ומ"ש ממ"ש המשנ"ב בשם הט"ז דבן כרך שהלך לעיר ודעתו להיות שם ביום י"ד ולבסוף חזר למקומו קודם הבוקר דאינו חייב ב"ד אע"פ שבכניסת ליל י"ד היה דעתו להיות בעיר, ומשמע דהעיקר תלוי במקום שנמצא בעלוה"ש, וה"נ בעלוה"ש היה בכרך.

ונראה דלא דמי, דהתם מעיקרא מה שבלילה חל עליו דין פרוז היינו משום שדעתו היה באותה שעה להשאר בעיר עד הבוקר, וכיון שלבסוף חזר לכרך בלילה הרי נתבטלה מחשבתו ואינו ראוי להיות פרוז כלל ולכך נעקר ממנו לגמרי תורת פרוז, אבל כאן בתחילת הלילה היה בעירו והיה פרוז גמור אע"פ שדעתו לצאת כנ"ל, וחל עליו דין י"ד, ואין חיובו נעקר אע"פ שבעלוה"ש היה בכרך. (וכ"ש להחזו"א שחולק על הט"ז הנ"ל דלק"מ).

הרב מנחם גרפל

קריאה ע"י אשה להוציא איש

שיטת הבה"ג הובא בתוס' בערכין ג. דנשים אין חייבות בקריאת המגילה אלא בשמיעה ולפי"ז הקורא את המגילה א"צ לכוון להוציא הנשים בקריאתו כיון שא"צ קריאה אלא שמיעה להוציא והרי הן בעצמן שומעות ומקיימות המצוה של שמיעה.

ובעמק ברכה (קריאת המגילה) חידש דדוקא בקריאה של לילה אבל בשל יום גם נשים חייבות בקריאה, משום דין הלל שבמגילה וכדאמרין במגילה י"ד שקריאת המגילה היא ההלל, ובדין הלל על הנס גם נשים חייבות. ולפי"ז בקריאת המגילה של יום צריך הקורא לכוין להוציא גם הנשים. וילה"ע דלדבריו אמאי נשים אינן מוציאות את האנשים בקריאה דיום, דהרי הטעם שאין מוציאות הוא משום שחייבות בשמיעה ולא בקריאה (מ"ב תרפ"ט סק"ז), וא"כ ביום שחייבות בקריאה מדין הלל אמאי אין מוציאות את האנשים.

ונראה להוכיח מהכא בדין שומע כעונה שבמקום שהשומע מחוייב מדין אחר אין יכול להוציא את השני מדין שומע כעונה, ולכן אין האישה שחייבה מדין ההלל להוציא את האיש שחייבו בקריאת המגילה מדין הקריאה.

וברעק"א באו"ח רי"ט ס"ה מסתפק בחולה ונתרפא שחייב הגומל אם יכול להוציא את החייב מצד שהיה הולך במדבר, עיי"ש. ומבואר שנסתפק אם מדין שומע כעונה שייך לברך על שני חיובים נפרדים, ולכאורה מהעמק ברכה מוכח שא"א להוציא בחיוב נפרד. אמנם יש לחלק דאף אם נאמר דיצא בברכת הגומל בשני חיובים הכא באשה כיון שאין חייבת בקריאה הוי כלפי הקריאה כמי שאין מחוייב בדבר שאין יכולה להוציא אחרים.

הרב צבי רותן

המשך >>

הבאת קטנים לביהכ"נ לשמוע מגילה

כתב הביאור הלכה (ס"ס תרפ"ט) דמה שכתב בשו"ע דמנהג טוב להביא קטנים וקטנות לשמוע מגילה, בודאי מיירי על קטנים שהגיעו לחינוך, דהקטנים ביותר מבלבלין דעת השומעים. והנה במהרי"ל בהל' שופר (א) איתא, אמר מהרי"י סג"ל שנטגבה פליאה בעיניו מאין בא שנהגו וכו' להוליך התינוקות לביהכ"נ לשמוע קול שופר, בשלמא בקריאת המגילה עבדינן משום שמחה והכא מאי, [ודאי] תינוקות שהגיעו לחינוך מצוה לחנכם. ומבואר בדבריו שאף תינוקות שלא הגיעו לחינוך ולכן אין להביאם בשביל שופר, מביאים אותם למגילה, וגם מבואר שהטעם משום שמחה. והראב"י כתב (בהל' מגילה סי' תקס"ט) שאף שלא הגיעו לחינוך, רק **שיודע להבין, צריך** לשמוע מקרא מגילה. ובביאורו של שם הקשה לפי דרכו דאי הגיעו לחינוך פשיטא דחייבים לחנכם ואמאי הוי רק מנהג טוב, וכתב דאולי המנהג להביאם דוקא לביהכ"נ ולא לקרא לפניהם בבית, והיינו כדי לחנכם שישמעו בציבור בגדלותם.

וזה צ"ע, דהטור הביא מהירוש' דריב"ל הוה מכניש בני ביתיה וקרי קמיהון, וכ' הטור דמכאן נוהגין במקצת מקומות להביא קטנים וקטנות לשמוע מגילה. והרי לא מבואר בירושלמי שהביאם לביהכ"נ, ואדרבא בפשוטו משמע שקרא לפניהם בבית, ואף אם נדחוק שהיה שם עשרה מ"מ אין לזה מקור וראיה מהירושלמי. ומ"מ לפי טעם המהרי"ל דעבדינן הכי משום שמחה, מסתברא דהיינו בהבאתן לביהכ"נ בדוקא דבהכי איכא שמחה לקטנים אף שאין מבינים המגילה, וכן איכא שמחה לכלל הציבור בזה שמתקבצין כולם. (אמנם במהרי"ל לא מבואר להדיא **שראוי** לעשות כן, שכל דבריו לא באו אלא לבאר למה אין קפידא שלא להביאם אף שיכולים להפריע וכמו בשופר).

הרב אלקנה גלעזר

גיל חינוך הקטנים לשמיעת המגילה

בכל המצוות גיל חינוך הקטן לפי חריפותו וידיעתו היודע להתעטף חייב בציצית' וכן בסוכה שא"צ לאמו. והשיעור הוא שיכול לקיים המצוה **בשלמותה** [כדמצינו בלולב 'שיודע לנענע' סוכה מ"ב ומרומ"ש שם] וכ"כ מרן הגרי"ז [בערכין ב:] ובריטב"א [סוכה ב:]. ויש לדון מאיזה גיל חובת חינוך בשמיעת המגילה, שהרי אם החסיר מילה אחת במגילה לרוה"פ לא יצא יד"ח [תר"צ סקמ"ח, ועי' לבושי שרד במג"א סקט"ו], והיאך יחך האב במצוה שאינה שלמה שהבן אינו מרוכז דיו. ובאמת דרש"י בברכות [ט"ו:] כ' שגיל חינוך במגילה מבן ט' י' כדאמר' ביומא פ"ב. והמ"א המובא לעיל [ובמ"ב] פס' כשי' התוס' [ערכין ב:] שגיל חינוך של כל מצוה לפי אותה המצוה. וא"כ במגילה חיובו מגיל תשע, וכ"כ בלקט יושר ובמהרי"ט אלגאזי. ונוהג אף בזמננו כמ"ש בס' 'יבקש מפיהו' בשם מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א שהורה ג"כ כגיל זה דמאז יכול לקרא [לשמוע] את כל המגילה. ובקובץ ארוממך [גליון 38 אדר ס"ד] נס' 'דאולי בכה"ג חייב אביו לקרוא לו המגילה בצורה מהירה כדי שיוכל להתרכז, והשעור נמדד בכל קטן וקטן לפי מידת סבלנותו. ועיין בספר ישמח ישראל שהביא מהאמת ליעקב דחינוך במגילה אינו דומה לד"ן דהריטב"א [סוכה ב:] בהילני המלכה, דבמגילה אם לא גמר המגילה אינו 'חינוך משובש' אלא דלא גמר המצוה משא"כ בסוכה למעלה מעשרים.

למסקנא דשמעתא : א. קטנים שהגיעו לחינוך בני ט"ו-י חייב לחנכם, [ואם אינם מרוכזים כה"צ יתכן דיש לקרוא להם בבית]. ב. קטנים שלא הגיעו לחינוך ואינם מפריעים בבהכ"נ המנהג להביאם לפרסום הנס [שו"ע]. ג. קטנים שמבלבלים השומעים אין להביאם לביהכ"נ [מ"ב].

הרב נתן פלד

חינוך בהבאה לביהכ"נ

בשו"ע סי' תרפ"ט ס"ו מנהג טוב להביא קטנים וכו'. ובבה"ל עמד בזה דהרי לכאוי חייב משום חינוך וכדכ"ס ס"א, וא"כ מאי מנהג טוב. וביאר הבה"ל דמנהג טוב **להביאם לביהכ"נ**. דבזה אינו חייב מדינא. ויש להעיר, וכי אין מצוות חינוך על דינא דברוב עם?

הרב יוסף יוסברגר

קריאת המגילה ביריחו

יל"ע אם יריחו נחשבת לעיר המוקפת חומה מימות יהושע בן נון, לענין קריאת המגילה בט"ו, וכן לענין בתי ערי חומה, כיון שבשעה שכבשו וחלקו את ארץ ישראל כבר לא היתה על חומה שנפלה כבר, וצ"ע אם מוקפת חומה מימות יהושע בן נון תלוי בשעת כיבוש וחילוק, או בשעה שנכנסו לארץ וצ"ע.

הרב שמואל קונשט

סוף זמן קריאת המגילה

עובדה הוי באחת הישיבות בחורים אשר האריכו במשתה היין לדליל פורים לא התעוררו עד זמן קצר סמוך לשקיעה! ובבהלתם לא ידעו כיצד לנהוג, וכמובן מיד הניחו תפילין, אך לא רצו להתחיל בקריאת המגילה שהיא ארוכה, ולכן התפללו בחטף, העבירו איזה דברי מאכל זל"ז כמשלוח מנות וזיכו מתנות לאביונים. התחילו בסעודה כל שהיא ואז נעמדו לקריאת המגילה, ויש לדון שכנראה באופן זה לא זכו להכליל את מצוות היום בברכת שהחיינו שנאמרה לאחר שעשו רוב מצוות היום דיל"ע אי מהני למפרע.

ומאיזך הסתפקתי בכה"ג אי שייך לברך על מקרא מגילה כשברור שלא יספיקו לגמור עד השקיעה, דאמנם חייבין בקריאה מצד ספיא דיומא, אך לענין ברכה יש לחשוש שאם לא יגמור עד השקיעה לא קיים הדין. [ויש לדון אי תלי במח' המפורסמת לגבי כל מצוה עוברת אי סוף הזמן הולך על סופו או על תחילתו, בפרט הכא דאומר וציוונו ואולי בכה"ג חסר בצווננו כי ציוו על יום הפורים ולא אח"כ ושמה גם זה נכלל בספק הני"ל].

איבא דספק זה קיים גם במוקף אשר נסע לפרזין ב"ד לאחר עה"ש, והשתהה מלחזור ולקרא המגילה דליל ט"ו עד מאוחר בליה, ועד שמצא מגילה לקרא הגיע לסוף הלילה באופן שאף בקריאה מהירה לא יסיים עד עלה"ש. אי יכול בכה"ג לברך, ולכאוי יותר קל במקרה הקודם מצויר זה כיון דהתם רק נכנס לספיא דיומא, משא"כ הכא דוודאי מסיים אחר הזמן. [ואף דלגבי ק"ש בדיעבד קורא עד הנץ אך זה נלמד מבשכבך משא"כ הכא ופשוט].

ואולי כיון שכ' רוה"פ שאפשר להתחיל תפילת מנחה אף שנגרר לאחר השקיעה, יש ללמוד דאזלינן בתר התחלה. וא"כ אולי ה"ה לצויר הראשון וצ"ע אי שייך ללמוד גם לצויר הב'. וה' יאיר עינינו בימי האורה זו תורה, אכ"ר.

הרב אברהם גוטל

קובץ איבעיות במצוות מגילה

א) יש לברר בפרוז בן י"ד שנבצר מאתו לשמוע מגילה עד אמצע יום ט"ו שאז רוצה לקיים מגילה, וכפשוטו עבר זמנו ואין לו שום אפשרות וענין לשמוע מגילה.

אכן נראה למעשה שיש לו לשמוע מגילה. ובהקדם דין הירושלמי היוצא לדרך ואינו מוצא מגילה להוליך קורא מתחלת החודש. וכתב הרמ"א והרי נהוג ע' ס' תרפח ס"ז. וביאור הענין שמלבד ימי הפורים ישנו דין חודש וי"ל שדין החודש נמשך עד יום ט"ו גם לבני הפרזים ע' ביאור הגר"א שם, וא"כ גם בן י"ד שהפסיד קריאת הפורים ישמע מגילה מצד דין החודש.

ב) דעת בה"ג שגדר מצוות נשים במגילה, היא שמיעה בלחוד. ולפי"ז כתב בפמ"ג שאשה חרשת לא יוצאת ידי מגילה כשהיא קוראת כיון שמצוה היא שמיעה. ויש לעיין לענין מעשה באשה שחיסרה כמה תיבות בשמיעת המגילה, שההלכה שמשלים וקורא לעצמו בלחש. מה הדין קראה בלחש ולא השמיעה לאוזנה (וכן הוא האופן השכיח בזה דו"ק ותשכח) דלכאורה לא יוצאת ידי חובה, אמנם בי מדרשא מטו בשם הגרי"ז שכל אופן שהוי קיום לאיש חשיב קיום גם לאישה.

ג) מעשה היה באדם שחמד מגילה מהודרת של חברו. והפציר ושלם לו דמים ורכש ממנו את המגילה, והורה לו אחד הרבנים, שאמנם זכה במגילה ומ"מ אינו יכול לברך על קריאתה במגילה זו. כדן המבואר בהלכות לולב ס' תרמ"ט ס"ו כשבא לידו באיסור אין לברך על מצוה זו. וכיון שמחמת איסור לא תחמוד זכה במגילה אין לו לברך.

ולכאורה לדינא נראה לנטות מפסק זה וביותר שלא תחמוד הוי עבירת הגבירה ומחמת איסור האדם לא יפסל החפץ למצוה.

ד) יש לברר מי שברך לקרוא מגילה והחליפו את המגילה למגילה יותר מהודרת האם נאמר לחזור ולברך כדן בירך על פרי ונפל, או כיון שמצוה היא בשמיעה והמגילה רק היכי תימצוי לא יברך. ואולי חלוק נשים שמצותם בשמיעה מאנשים. והנה המ"ב כתב בשעה"צ בשם בנין עולם גבי החליפו לו שופר יברכו. ורבים מהאחרונים חולקים עליו בדן השופר ויש לעיין אם יחלוקו גם בענין המגילה.

ה) יש לברר בבן י"ד שיהא בשבת בירושלים, ויקרא שם במוצאי שבת את המגילה והנה יש מעלה לשמוע מגילה בעשרה ויש אתו עשרה מבני ירושלים שאין אצלם היום פורים. האם חשיב כשמע מגילה בעשרה. והצד שהרי דיעבד נפקי גם בני ט"ו בקריאת יום יד. יתכן שחשיבי בני חיובא לענין שבמגילה תחשב שנשמעת בעשרה. [וביותר כמי מה שהשריש בחזו"א שאין צורך שכל העשרה יצאו ידי חובת הקריאה רק שמעמד הקריאה יהא בעשרה מחוייבים].

ו) חרשת הקוראת מגילה לעצמה, כפי יש שמורים שגם באופן זה מקיימת מצוות מגילה (ודלא כשיטת הפמ"ג) יש לברר באיזה נוסח תברך, האם על שמיעת מגילה דזהו מצוה או כיון שאופן הקיום המעשי שלה הוא בקריאה תברך כאנשים על מקרא מגילה.

הרב מנחם ש. כהן

אגרת הפורים

- הדינים הנלמדים מדנקראת אגרת הם:
- (א) אין מדקדקין בטעויותיה, במעוטה. (תרצ"ב סק"י)
 - (ב) בקריאתה, אין להפסיק בין פסוק לפסוק, אלא כדי נשימה. (תרצ"ב סקנ"ב)
 - (ג) פושטה כאגרת. (תרצ"ב סקנ"ו)
 - (ד) פרשיותיה סתומות. (תרצ"ב סקנ"ב)
 - (ה) אינה צריכה מטפחת. (תרצ"ב סק"ג)
 - (ו) די בג' תפירות לחיבור יריעות המגילה. (תרצ"ב ס"ו עפ"י מגילה י"ט)
 - (ז) בתוס' הרא"ש מגילה י"ט. בשם רבינו יונה וכן בריטב"א, דמשום כך נהגו לקרוא ללא טעמים.
 - (ח) בריטב"א (י"ט). כאגרת, נקראת בין עומד בין יושב.
 - (ט) צ"ע, אי נמי האי דמנחות ל' א' להרבות בדפים, ביריעה אחת, כאגרת, שייך למגילה, ואם לא, אמאי. וראה שו"ת הרשב"א סי' ש"ע דלא לכל דבר נקראת אגרת.
 - (י) הנה פורים הוא בסיומ' ונהפוך הוא. ויש להוסיף, דמה שנקראת המגילה בשם אגרת, מלבד הנפק"מ להלכה דלעיל, מה שנבחרה מילה זו לשמש לתוכנה, הוא גם לענין נהפוך הוא. דהנה, אם נהפוך אותיות אגרת ע"י המרתם לפי א"ת ב"ש, ושוב נהפוך את סדר הקריאה, מהסוף להתחלה, נקבל שוב תיבת - "אגרת", הלא דבר הוא, הפוך על הפוך.

הרב משה הסגל

קריאת השומעים מתוך מגילה כשרה

המ"ב סי' תרפ"ט סק"ה הביא דעת הב"י דמי שאינו שומע המגילה לא יצא, ואע"פ שקרא, דמגילה בעיא פרסומי ניסא ובלא ששמע לא יצא. וכתב השעה"צ סק"ז דלפ"ז יש להזהר מאד במי שקורא לעצמו שלא יקרא בלחש, דאם יקרא ולא ישמע, אפי' בדיעבד לא יצא.

והנה כ' השו"ע תרצ"ב ס"ד דמי שאין לו מגילה כשרה לפניו לא יקרא בלחש עם הבעל קורא, וביאר המ"ב ב' סיבות בזה, א' שמא ישמעו השומעים שלידו שלא מתוך המגילה. וב' (בשם הא"ר) שמא לא יתן לבו לדברי הקורא ולא יצא. וא"כ מבואר מטעם הב"י דמי שקורא לעצמו יש חשש שלא ישמע דברי הקורא, וכ' המ"ב תרפ"ט סק"ט דראוי שתהיה לו מגילה כשרה ויקרא עם הקורא בלחש.

ולכאוי כשעושה כן וקורא מתוך המגילה כשרה עם הקורא יש לחוש שלא יצא שהרי לא ישמע דברי הקורא. [וכד' הא"ר לעיל], וגם לא ישמע את עצמו [דכך לכאוי המציאות, וא"כ לדי' הב"י דצריך שישמע, לא יצא, וצריך עיון.

הרב יהודה כץ

כוונת שומע ומשמיע

בשעה"צ (תרצ"ב) כתב שאחד מהציבור שקורא עם הש"ץ מתוך מגילה כשרה, ג"כ יש ליהדר לקרוא בלחש ולא לסייע לחזן, שמא יתן השומע לבו לזה הקורא ולא לש"ץ, אם לא כשמכוין המסייע להוציא לכל מי שיתן לב לקריאתו ולא לש"ץ, עכ"ל. וקשה לענ"ד מאי אהני שהמסייע מכוין להוציא את הנותן לב לקריאתו, הרי אותו הנותן לב לקריאתו אינו מכוין לצאת ממנו יד"ח, שהרי אינו שם לבו לש"ץ אלא לזה, וצ"ע.

הרב יצחק ליסיצי

קריאת פסוקים ע"י הקהל

המ"ב (תרפ"ט ס"ק ט"ז) כ' דנוהגין הקהל לקרות ג' פסוקים איש יהודי וכו' בקול רם כדי לעורר הקטנים שלא ישנו. וצ"ע דלקמן תרצ"ב ס"ק נ"ח כ' דהטעם הוא משום שמחה. והראוני לדרכי משה תרצ"ב סק"ד שכי' בשם הגהות מיימוניות ז"ל: ונהגו הקהל לומר פסוקים אלו בקול רם איש יהודי וגו' ומדרכי יצא וגו' ליהודים היתה אורה וגו' כי מרדכי היהודי וגו', ואין זה אלא מנהג שמחה בעלמא שנהגו לשמח התינוקות ולזרזם כדי שיתנו דעתם מתוך כך לשמוע קריאתו, הרי אותו הנותן לב לקריאתו אינו מכוין לצאת ממנו יד"ח, שהרי אינו מרדכי שנעשה הנס על ידו.

הרב יוסף ויסברג

קריאת המגילה בנעימות

בהגהות מיימוניות בפ"ג מהל' חנוכה ה"י הביא ממסכת סופרים בפ"כ דצריך לקרות הלל בנעימה, והנה בקריאת המגילה איתא דקרייתא זו הלולא, ובודאי דיש לקרות בנעימות כבהלל. ועיין בסדר היום שכתב דקוראין המגילה בקול רינה ותודה.

ובהל' שבת סי' שכ"ח סל"ח איתא דמותר לגמוע ביצה חיה כדי להנעים הקול, ולכאוי כשחל פורים במוצאי שבת יש להבעל קורא להמנע לעשות כן בשבת כי מינכר ביותר דזה לצורך חול, ולא דמי להבאת המגילה מבעו"י לביהכנ"ס, שכתב בשעת"ת בסי' תרצ"ג דאם מעיין בה קצת דרך לימוד לא מיחזי כ"כ הכהנה,

הרב מרדכי ליסיצי

קריאת בני המן בנשימה אחת

במגילה טז: עשרת בני המן צריך לאומרם בנשימה אחת, וכ' תוס' דנראה דהיינו לכתחילה אך בדיעבד יצא. ודברי תוס' צ"ב, דהא דין זה הוא זכר לנס ולא מדיני הקריאה, דהקריאה הוי קריאה גם בלא זה, וא"כ מה"ת שאם לא עשה זכר לנס לא יצא יד"ח הקריאה.

וי"ל דהנה בדף יד. איתא דדין מגילה הוא כהלל ומק"ו מיציאת מצרים, וביאר בטורי אבן שם שאינו מהלל של יום שהוא דין קריאת הלל דמועד, אלא מהלל דפסח שהוא הלל על הנס, והלל זה יש לו דין שירה, וכמבואר בחי' הגרי"ז הל' חנוכה, ונמצא שיש במגילה דין שירה, רק שלא תקנו שירה דהלל כ"א קריאת מגילה. אכן י"ל שיש גם חלק של שירה ממש בתוך הקריאה, והוא י' בני המן, שזו מפלת הרשעים והוי שירה, וכדאי' בגמ' שם שצריך לכתוב י' בני המן בצורת שירה, אריח ע"ג אריח. וא"כ הדין בנשימה אחת הוא בדיני שירה, שכיון שהנס היה בב"א תקנו שהשירה וההודאה תיעשה באופן כזה, ולכן אף שאינו שייך לדיני קריאה, נסתפקו התוס' אם יצא בדיעבד.

והנה, הרמ"א תרצ"ב סעיף ט"ו פסק כתוס' דבדיעבד יצא, וכתב האליה רבה שמ"מ טוב שיחזור ויקרא שנית בנשימה אחת. וקשה מאי מהני שחוזר והרי כבר יצא ונתקיימה חובת קריאה. אכן ע"פ דבריו י"ל, שאף שודאי יצא מ"מ הוא רק כלפי חובת קריאה, אך ידי חובת שירה שיש במגילה לא יצא כראוי, ולזה יועיל מה שחוזר כדי לקיים דין שירה.

הרב דב הלר

קריאת "להרוג" ו"להרוג"

בספר קסת הסופר (לבעל הקיצושו"ע) הביא מהמנחת שי שיש לכתוב להשמיד ולהרג בו"ו בתחילת התיבה, וכן המנהג לכתוב ולהרוג עם וי"ו. אך בעל הקיצושו"ע מביא שבמדינתנו נוהגין לכתוב להרג בלי וי"ו. ומביא שמורו הגאון ר' מאיר א"ש זצ"ל (אב"ד אונוגואר, תלמיד החת"ס) היה נוהג שלאחר שקרא להרג אמר בלחש ולהרג. ואח"כ מביא ששמע שבמגילת הגאון בעל חת"ס זצ"ל היה כתוב להרג ווי"ו תלויה.

ובהמשך שם כתב שגם בפניהם / לפנייהם היה נוהג הגאון בעל אמרי אש זצ"ל לקרוא בפניהם ואח"כ בלחש עכ"ל.

ויש להעיר כאן כמה הערות:

(א) לפי מנהגנו שכתוב ולהרג במגילה א"כ לכאורה אנו תופסין שזה עיקר ויריסא וא"כ למה נוהגין לקרוא תחלה להרג בלי וי"ו כמבואר בלוח א"ה ולגבי בפניהם באמת כותבים בפניהם וקורין תחילה כך ואח"כ לפנייהם.

(ב) יש לדון האם חייב לקרות מתוך הכתב כשקורא שלא כמו שכתוב.

(ג) למה אין נוהגין כמנהג האמרי אש לקרוא בפעם השניה בלחש כמבואר בקסת הסופר.

(ד) למה נוהגין לחזור על כל הפסקא (ויש נוהגין על כל הפסוק) הרי משמע שם שחזר רק על התיבה שתי פעמים. (אח"כ ראיתי במנהגי חת"ס ובמעשה רב (החדש) מהגר"ח מוואלוז'ין שהיו חוזרים על כל הפסוק).

(ה) למה היום כותבים "ולהרג" דלא כמנהג גדולי עולם הנ"ל, ודלא כהגר"א במעשה רב.

אשמח לשמוע ממי שיכול להאיר עיני בזה.

הרב בן ציון רוזנבוים

הכאת המן

כתב הפרי מגדים (תרצ"ב בא"א כ"א) דהנוהגים להכות המן יצא שחרם בהפסדם, דאם הש"ץ שותק (כמש"כ המג"א סק"ט), הא בעינן שלא יפסיק יותר מכדי נשימה (כדאי' בטור סי' תר"צ). והביאו השעה"צ (נ"ז). ולכאורה תמיהתו על עיקר המנהג שקיימו הרמ"א. ונראה להליץ וליישב המנהג, דהרי נהגו שהציבור אומרים פסוקים של גאולה והש"ץ מפסיק וקוראן אחר כך, (ובזה לא פיקפק הפמ"ג), ועל כרחך דכיון שעושים כן משום שמחה, דוחה לענין זה שלא להפסיק יותר מכדי נשימה (שאינו לו מקור בש"ס). או כיון שמה שאין מפסיקין היינו משום שנקראת איגרת וכמש"כ הטור, והב"ח ביאר שכן דרך הקורא איגרת אינו מפסיק יותר מכדי נשימה, וא"כ י"ל דכל שמפסיק משום ענין הקריאה אינו סתירה לדרך קריאת איגרת, ודוקא כששוהא סתם אינו כדרך איגרת. וא"כ ה"נ לגבי הכאת המן הוי מענין הקריאה. וביותר נראה דמה שנהגו בהכאת המן היינו נמי משום שמחה, או כדי שיתנו הקטנים לב לקריאה וכעין שכתב בהגהות מיימוניות (פ"א מהל' מגילה אות ז) לגבי קריאת פסוקי הגאולה, שעושים כן לשמח התינוקות ולזרזם שמתוך כך תהיה דעתם לשמוע הקריאה.

ויש להעיר דהחת"ס בגליון הש"ע כתב לבאר טעם מנהג הכאת המן, להרעיש ולבלבל כדי שלא ישמע שם האגגי המחוי. (וצ"ל דמי"מ שומעין בקושי). ולדבריו כל ההכאה צריכה להיות דוקא בזמן אמירת המן ולא אח"כ. (וזה דלא כדברי המג"א שכתב שהש"ץ ישתוק אז).

הרב אלקנה גלעזר

הנוגע במקומות המכוסים באמצע קריאת המגילה

כתב הרמ"א סי' צ"ב ס"ז דאסור ליגע במקומות המכוסים בשעה שמתפלל או עוסק בתורה עכ"ל. וכתב שם הבה"ל ד"ה ולכן וכו' דהרהור מותר.

והנה בפמ"ג סי' ק"ד בא"א סק"ז מבואר דאע"פ דהרהור מותר וכו"ל, מ"מ אסור לו לצאת בברכה מחבירו מדין שומע כעונה דזה נחשב כדיבור ולא כהרהור, עיין שם שדן דאולי אפילו בדיעבד לא יצא אמנם להלכה כתב דיצא. (עיין בספר תהלה לדוד סי' ק"ד סק"ז ובסי' קפ"א ס"ק א' דהאר"ך לבאר דברי הפמ"ג הנ"ל. והנה לגבי האם מותר לשמוע ד"ת כשידיו מטונפות ואינו מתכוון שהשמיעה תהיה כדיון שומע כעונה, לכאורה הדבר תלוי בביאור כונת התוס' בברכות דף כ: ד"ה כדאשכחן וכו', עיין מג"א סי' פ"ה ס"ק ב' ובתבואות שור יו"ד סי' א' ס"ק ס"ט ובגרי"ו יו"ד שם ס"ק נ"ב ובשו"ת הלכות קטנות חלק ב' סי' קנ"ט)

והנה יש לדון היכן שבאמצע קריאת המגילה אחד השומעים נגע בטעות במקומות המכוסים, דלכאורה לפי הנ"ל יוצא דכל זמן שלא ניקה ידיו אסור לו לכוון לצאת במגילה מדין שומע כעונה דהרי הוא אסור בד"ת וא"כ עד שיסיפק לקנח ידיו בכל מידי דמנקי הרי יפסיד כמה תיבות מהבעל קורא. אמנם יתכן לענ"ד דכיון דאינו יכול להפסיק הבעל קורא הרי זה מצב של דיעבד ולא אסור חכמים ככה"ג ומותר לו להמשיך ולכוון לצאת מדין שומע כעונה, אמנם ניקה ידיו כמה שיותר מהר. שוב שאלתי קמיה מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א והשיב דמותר לו לכוון לצאת וכו"ל.

ולענ"ד אפשר להביא קצת ראייה להיתר זה דאיתא בא"ר סי' רכ"ז הובא במשנ"ב שם סק"ד דהנצרך לנקביו ושמע קול רעם מותר לו לברך, דכיון דהוי מצוה עוברת ככה"ג לא אסרו חכמים עכ"ל. דא"כ ה"ה כאן דהוי נמי כעין מצוה עוברת ומותר ואכמ"ל.

הרב אלקנה אוסטרן

קדימת קרה"ת לקריאת המגילה

כתב בשו"ע (תרצ"ג ד'), מוציאין ספר תורה וקוראים בפרשת "ויבוא עמלק וכו', וקוראין המגילה. ע"כ. כלומר דקריאת המגילה לאחר קריאת התורה.

וצריך להבין מאי שנה מקריאת המגילות רות, שה"ש וקהלת, שמקדימים את קריאתן לקריאת התורה, עוד יש לתמוה, דהנה בגמ' (מגילה יד.) מבואר שהטעם שלא אומרים הלל בפורים הוא משום דקרייתא זו היליאל, וא"כ שקריאת המגילה היא במקום ההלל, מן הראוי היה לכאורה להקדימה ולהסמיכה לתפילת שחרית כדיון הלל.

ונראה לומר, דהנה כתב המשנ"ב (תרצ"ג ו'). דאין לחלוץ התפילין עד לאחר קריאת המגילה, משום דדרשינן "ויקרא" אלו תפילין, ע"כ. וכן לגבי מצות מילה, כתב הרמ"א (שם ס"ד), דמקדימין מצות מילה לקריאת המגילה, וביאר שם המשנ"ב (סקי"ב), דזה משום דכתיב, "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר", "וששון" מרמז על מילה. ע"כ. וכמו"כ כתב הרמ"א (סי' תרצ"ה ב'), שטוב לעסוק מעט בתורה קודם שיתחיל הסעודה, וסמך לדבר "ליהודים היתה אורה" ודרשינן "אורה" זו תורה, ע"כ.

ולפי"ז יש לבאר דזהו הטעם שמקדימים קריאת פורים לקריאת המגילה, כדי לקיים תחילה "ליהודים היתה אורה", "אורה" זו תורה. והנה ב"טהרת השולחן" העיר על מש"כ הרמ"א הנ"ל שטוב לעסוק מעט בתורה קודם הסעודה, דלפי"ז היה צריך לעסוק בתורה קודם קריאת המגילה, כמו תפילין ומילה שמקדימים אותם לקריאת המגילה, ולדברינו מתיישב היטב, דע"י שמקדימים קריאת לקריאת המגילה, מקיימים ענין זה. [ועיין בשש"כ ח"ב פנ"ח הע' קו שביאר באופ"א].

הרב א"ש פרידליס

אחיות ס"ת בשעת קריאת המגילה

מנהגינו שמחזירין הס"ת קודם קריאת המגילה, וכן איתא ברוקח ומהר"ל ועיין בבה"ל בסי' תרצ"ג שהביא דברי התוס' במגילה ד. שאוחז הס"ת בידו עד אחרי קריאת המגילה, ומביא מהאחרונים דלא כהתוס', ובבית מאיר כתב הטעם כי האוחז חייב ג"כ לכוין לצאת שמיעת קריאת המגילה. ואם אוחזו ליבו על הס"ת שלא יפול ח"ו, ומתבטל כוונתו כדאיתא לענין תפילה בסי' צ"ו, ויש לציין דמשמעות המ"ב והב"מ שדעת התוס' הוי יחידיה, אמנם הרבה ראשונים נקטו כן שמחזירים הס"ת אחרי קריאת המגילה, והם הכל בו והאבודרהם והארחות חיים ועוד, ובעצם טעם הב"מ צ"ע מהאוחז ס"ת בשעת קריאת זכור דאורייתא [ופרה]. דבזה כו"ע מודו דהמגביה אוחזו להס"ת, ואיך מכוון כשילבו על הס"ת, דחך לחלק בין קריאה קצרה לארוכה אם הטעם שליבו על הס"ת שלא יפול ח"ו, [וכן צ"ע מתקיעת שופר בקהילות שאוחזין הספרי תורה בתקיעות דמיושב ואיך מכוונים].

הרב מרדכי ליסיצין

ברוב עם כשקורא לעצמו

בקוני המועדים הובא דנחלקו החזו"א והגרי"ו בגדר רוב עם, לענין י' במקום אחד שכ"א קורא לעצמו דלהחזו"א מקרי ציבור כתפילה בציבור, אבל ד' הגרי"ו דקריאה בעשרה הוא רק כשא" קורא וכולם שומעים. ע"י.ט. ולפי"ז יל"ע אם המחזיק מגילה בידו וקורא כה"א, קורא בשמיעתו בביהכ"נ לכאן מפסיד דין ציבור שהרי מקיים את הקריאה בעצמו ולא בשמיעה מהש"ץ.

הרב צבי יוספי

מגילה שחסר בה בני המון

יל"ע במגילה שחסרים בה עשרת בני המון אם כשירה או פסולה מי נימא דהוה ככל חיסר מקצתה שכשירה. או דלמא כיון דחזינן דאפילו בכתבם שלא כהלכתם מעכב כמבואר בטור בשם הירושלמי א"כ כ"ש בשלא כתבם כלל דפסול, ולהסוברים דחיסר ענין שלם פסול א"כ אפשר דהוי כענין שלם, ומיהו אם כתב חמש מאות איש ואת עשרת בני המון וכו' ולא כ' שמותם לא מסתבר דהוי כחיסר ענין שלם וצ"ע, גם במ"ב בסי' תרצ"א כתב בשם כ' הפמ"ג דאם לא האריך לו דויזיתא יל"ע אם פסול בדיעבד והמ"ב חלק עליו וג"כ קשה כנ"ל דאפי' אם לא יכתוב ויזיתא כלל יהיה כשר ושמה בכתבו שלא כהלכתו גרע מלא כתבו כלל וצ"ע. שוב ראיתי דהפמ"ג בעצמו הקשה כן וכתב ליישב כן דיותר גרע ככה"ג שכתבו שלא כהלכתו כמו שכתבו התוס' בדף ט. לענין אם כתב מקרא בלשון תרגום דיותר גרע מלא כתב כלל. וראיתי בכף החיים שהביא מספר האשכול דמגילה שלא כתב בה עשרת בני המון פסולה.

הרב שמואל קונשט

מגילה שחסר בה שמות בני המון

כתב הרמ"א סי' תר"צ סעיף ב' דאם הסופר השמיט תחלתה או סופה אפילו אם זה רק מיעוט המגילה פסולה, ואפילו באמצעה דוקא דלא השמיט ענין שלם עכ"ד.

והנה ראיתי בשו"ת שבת הלוי חלק ג' סי' פ"ז דכתב בפשיטות דאם הסופר השמיט את השמות של עשרת בני המון, הרי זה נחשב לענין שלם וממילא המגילה פסולה.

והנה לולי דבריו היה נראה לענ"ד דהמגילה כשרה, דהרי מבואר בב"י שם דהטעם למה אם השמיט הסופר באמצעה כמה תיבות הוי כשרה, משום דהמגילה צריכה להיות כספר שלם, וספר שחסר באמצעו כמה תיבות הרי זה נחשב כספר שלם שיש בו טעויות, אבל כשחסר ממנו בתחלתו או בסופו הרי זה נראה כספר חסר עכ"ד. ולפי"ז ה"ה כשחסר באמצעו ענין שלם הרי זה נחשב לספר חסר, ולכאורה הביאור הוא דכיון דהשם ספר הוא מלשון סיפור דברים א"כ אם חסר באמצעו ענין שלם הרי זה נחשב לספר חסר דהרי חסר לנו בסיפור הדברים, אבל אם לא נחסר ענין שלם ועיקר התוכן כתוב הרי זה נחשב לספר שלם אע"פ שחסר בו כמה תיבות. וא"כ היכן שהסופר השמיט את השמות של עשרת בני המון, אע"פ שהוא דבר חשוב בפני עצמו דהרי מבואר בשו"ע סי' תרצ"א דצריך לכתבה כשירה, מ"מ אין כאן חסרון בסיפור הדברים דהרי מוזכר במגילה אח"כ שני פעמים דהרגו את עשרת בני המון, ממילא י"ל דהמגילה כשרה בדיעבד.

הרב אלקנה אוסטרן

כתיבת עשרת בסוף הדף

בשו"ע בסי' תרצ"א סעיף ד' כתב וצריך לכתוב איש בראש דפא ואת בסופה. וכ' במ"ב בס"ק כ' דבדיעבד אם כתב עוד שיטות אחרי תיבת עשרת כשר ויש מחמירין בזה. ויל"ע לדעת המחמירים אם מחק אח"כ שיטות אלו אם תחזור להכשירה וכמו בחסרה מקצתה דכשרה כמבואר בסי' תר"צ סעיף ג' וכן מסתבר לכאן, ושמה עדיין לא נחשב ככה"ג עשרת בסוף הדף אף שאין כתוב אחריו כלום כיון שנשאר עוד חלק בדף וכן משמע קצת מדחוצרכו הפוסקים למצוא תקנה במגילה שיש בה יותר מ"א שיטות להגדיל התיבות של עשרת בני המון והגר"א ז"ל פקפק בזה כמבואר בשעה"צ בס"ק ט"ז ומשמע דאין תקנה לעשות כן דלא נחשב ע"ז לסוף הדף, ומיהו אין זה ראייה דאפשר דלכתחילה אין להפסיק באמצע הכתיבה בחלק. ומיהו בדיעבד אפשר דשפיר דמי וצ"ע. ולכאן כיון דהשארית חלק יש לו דין פרשה חדשה [ובשו"ר שלמה נח"ה הר"מ והרא"ש אי הוי פתוחה או סתומה] א"כ הוא פסול כמו בס"ת שם הניח רווח של פרשה שלא במקומה פסול. אמנם אם נאמר כן יצא דין חדש דכל מה דמכשירים במגילה שחסר מקצתה הוא רק כשנכתב כן מעיקרא אבל אם נכתבה כולה ונמחקה מקצתה בענין שע"ז נשאר במקום שנמחקה פרשה שלא במקומה פסולה וצ"ע.

הרב שמואל קונשט

הערות במנהגי המגילה

נחלקו המנהגים כיצד לכתוב במגילה לפניהם או בפניהם, אמנם גם לפי נוסח אשכנז שכותבים בפניהם, מ"מ מגילה שכתוב בה "לפניהם" כשרה לקרא בה, שהרי כ' הרמ"א (תקצ"א ס"ב) שאפי' מגילה שחסרות בה אותיות כשרה, והכא לא גרע.

מה שרבים מהדורים אחר מגילה של אחת עשרה שורות, הרווח בזה שאז עשרת בני המון כתובים באותיות רגילות ולא רבתי, עי' סי' תרצ"א בשעה"צ טז. [אמנם מגילות "המלך" נהגו כן לנוי בעלמא].

נהגו שלא לעשות עמוד [עץ חיים] למגילה, כמ"ש הרמ"א שם בס"ב, ובמ"ב כ' שהגר"א בביאורו מפקפק ע"ז, ומקור הנדון הוא בגמ' בפ' השותפין. ויש לעיין דלכאן בסוגיא שם הנדון הוא אף לגבי ספרי הנביאים, ובזה נהגו כולי עלמא לעשות ב' עמודים, ומאי שנא הא מהא.

הרב אפרים גרבר

בגדר דין משלוח שתי מנות

בס' פסקי תשובה כ' בשם חידושי מהר"א יש לחקור במצות משלוח מנות אם מתחילה שלח מנה אחת ואח"כ שלח לו עוד מנה אחת מי מצטרפין או לא, ואת"ל דמצטרפין, אם נאכלה המנה האחת קודם ששלח לו השניה מהו מי נימא דגם בכה"ג מצטרפין או לא ע"כ וצ"ע. ועי' בהגהת פעולת שכיר סי' רמ"ט דכ' דכששולח בשתי פעמים זה אחר זה יצא, ובס' ככר לאדן להחיד"א ערכין כ'. על הגמ' דמיבעי ליה אם אמר שני דמי עלב בבת אחת מהו וכו' וכו' החיד"א דמוכח מזה לענין מ"מ דיש לשלחם בב"א דווקא דהא בקרא לא כתיב ומשלוח שתי מנות, ומהגמ' מבואר דהיא דכתב שתי הוא גלגול דסגי בשתיים בזא"ז ע"ש.

אמנם הכף החיים תרצ"ה סק"ל כ' דיש לשלחם בבת אחת ולא בזאח"ז ועי' במקראי קודש סי' ל"ח, ובשו"ת בצל החכמה ח"ב מ"ו דהאר"ך בזה והעלה דלכתחילה יש לשלוח המנות בב"א ובדיעבד יצא.

ונראה דיסוד הנידון בזה הוא דיש לחקור בגדר הדין שתי מנות אם הוי הך תרי מנות מצוה אחת של שילוח מנות, ובמנה אחת אין כלל מצוה כמו ד' מינים שבלולב וכדו' והיינו שיחול כאן שם מנות וא"כ ע"כ בעי' תרי בשעת שילוח דכל מנה היא אחת משתי מנות. או"ד דהוי כמו מצוות שאין מעכבין זו את זו והיינו דכל מנה היא מצוה בפנ"ע ורק מתלא תלי וקאי דיביא ב', אך כל מנה היא מצוה בפנ"ע של שילוח, וא"כ שפיר מקיים מצוה גם כששולח בזא"ז דסו"ס שלח שתיים וכל מנה יש לו מצוה.

הרב מאיר רותן

בד' הרמב"ם בדין ב' מנות במשלוח מנות

כתב הערוה"ש (תרצ"ה י"ד) בזה"ל: וברור הדבר דצריך לשלוח שני מיני אוכלין או שני מיני משקין או מין אוכל ומשקה והכי איתא להדיא בגמ' (ז). שאחד שלח לחבירו בשר ויין וכו' ע"ש, אבל שני חתיכות ממין אחד אינו מועיל דכי מפני שחתכן נחשבם לשנים, והרמב"ם כתב וכן חייב לשלוח ב' מנות בשר או ב' מיני אוכלין או ב' מיני תבשיל ע"ש, הרי שכתב שני מינים, ובע"כ צ"ל דזה שכתב שני מנות בשר היינו משני מיני בשר, או אפשר דטעות הדפוס הוא וכצ"ל שני מיני בשר כמו שני מיני אוכלין וכו', עכ"ל.

והיינו שנתקשה בשינוי הלשון בדברי הרמב"ם, שבאוכלין ותבשיל כתב 'שני מיני, ואילו בבשר כתב 'ב' מנות, ודייק מזה שיוצא יד"ח גם בב' מנות ממין אחד, ועי' פי' שמנות הכוונה מיני, או שיש ט"ס.

והנה הלכה זו נפסקה גם בשו"ע שם, וכתב הגר"א דמקור דין ב' מנות בשר כמ"ש בספ"ק דיו"ט בש"א אין משלחין וכו' ועי' רש"י שם. עכ"ד. וז"ל רש"י (ביצה יד: ד"ה אלא) "דבר המוכן ואינו עשוי להניחו למחר כגון חתיכות בשר חתוכות לפני האורחים". נמצא שרש"י פירש את המילה "מנות" למאכל המוכן וראוי לאכילה.

לפי"ז י"ל שכוננת הרמב"ם שצריך לשלוח מאכל המוכן לאכילה שיהי' ראוי לסעודת היום, דבשלמא מש"כ מיני תבשיל, בגוף המילה "תבשיל" מונח כבר שיהיה מוכן לאכילה ובל"ז לא נקרא עדיין תבשיל, וכן מש"כ מיני "אוכלין" ניחא דכשאינו מוכן ל"ח אוכל, משא"כ בשר שבכל מצב מכונה "בשר", שפיר כתב הרמב"ם בדווקא "מנות" ולא "מיני", שיהי' מוכן לאכילה. וזה כונת הגר"א לציינ' לדברי רש"י בביצה שם, ואין ט"ס בדברי הרמב"ם.

הרב זבולון (כהגר"ג) שוב

משלוח מנות ע"י משקה

כתב המחבר סי' תרצ"ה סעיף ד' וז"ל, חייב לשלוח לחבירו שתי מנות בשר או של מיני אוכלים שנאמר ומשלוח מנות איש לרעהו וכו' עכ"ל. וכתב שם המשנ"ב ס"ק כ' וז"ל, מיני אוכלין וכו' וה"ה משקה דשפיר דמי דשתיה בכלל אכילה וכו' עכ"ל.

והנה יש לדון האם השולח בקבוק מי סודה או מי עדן וכדומה מקיים בזה המצוה, דלכאורה כיון דהמשקים הנ"ל עולים כהיום על שולחן מלכים יש להם חשיבות, וממילא אפשר לקיים בהם המצוה, אמנם יש מקום לדמות גדר דין משקה של משלוח מנות לגדר דין משקה של חמר מדינה, והרי מבואר במחבר סי' רצ"ו סעיף ב' ובמשנ"ב שם ס"ק י' דמים לעולם אינם יכולים להיות חמר מדינה אפילו אם רוב שתיית המדינה הוא מים משום דאינם חשובים, ואפילו אם עשה מהמים קווא"ס ובארש"ט (חמיצה) אינם נעשים חמר מדינה כיון דזהו בעצם מים ואינם נחשבים למשקה חשוב עכ"ד. וא"כ לכאורה ה"ה בנידון דידן כיון דהמי סודה והמי עדן הנ"ל הם בעצם מים בעלמא, אינם נחשבים למשקה חשוב ואין יוצאים בהם מצות משלוח מנות.

שוב שאלתי קמיה מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א והשיב וז"ל צע"ג אם יוצא עכ"ל.

עוד יש מקום לדון במשקאות קלים אשר יסודם מים עם תוספת חומרי טעם וצבע האם מקיימים בהם המצוה, ואכמ"ל.

הרב אלקנה אוסטרן

שליחות במשלוח מנות

ידוע ספק הבנין ציון שהובא במ"ב אם צריכים שישלח המשלוח מנות ע"י שליח דווקא, ואמר לי מרן הגר"מ פיינשטיין דרבנו הגר"ח הביא ראייה דל"צ שליח ממגילה ז': דאביי ור"ח מילפא סעודתייהו בהדדי. אבל נראה שיש לדון בזה דרש"י שם פי' דזה אוכל עם זה בפורים של שנה זו ובשניה סועד חבירו עמו, והק' הב"י דא"כ לא היו מקיימין משלוח מנות, ומת' הב"ח דכיון דטעם משל"מ כדי שיהא שלום וריעות בין אוהביו, א"כ כשיסעוד אחד עם רעהו הרי הם בשמחה ובטוב לב ביחד ופטורים. וכן מוכח בחי' אנשי שם דהממלפי סעודתייהו לא היה מדין משל"מ דכ' דודאי שלחו משלוח מנות בלא"ה, ואתא לאשמועינן דיש ענין להרבות בסעודות בחבורת רעים. ויותר מזה דהא הפסקי הרא"ש כ' שהיה מדין מתנות לאביונים, ורק לפי הר"ן יש להביא ראייה דהיה מדין משלוח מנות, דכ' שהחיי' דלא היה לאי' מהם גם בשביל משלוח מנות וגם לסעודה ולכן שלחו א' לשני סעודתם. וגם לפי הר"ן, הא הלשון הוא שהיו שולחים זל"ז דמשמע ע"י שליח.

וכן מוכח למעשה מהח"ס, דבספקו דרעק"א אם אפשר לשלוח ע"י קטן או גוי כ' החת"ס בחי' גיטין (כב ד"ה והא) דרך היכא דהדין הוא שהבע"ב עצמו יעשה אלא שאנו אומרים שלוחו של אדם כמותו הוי הדין שצריך להיות ברי שליחות כמותו ולא יועיל קטן, אבל היכא דאמרה תורה שישלח שליח ולא בעינן כלל שהוא בעצמו יעשה, אז אפשר אפי' ע"י קוף, חזינן דנקט שדין משלוח מנות הוי דווקא ע"י שליח, וכן הקפיד מרן הגרשז"א לתת א' עכ"פ ע"י שליח.

הרב שמחה הולנדר

משלוח מנות ע"י שליח

במ"ב תרצ"ה סק"ח הביא את ספיקו של הבנין ציון האם יוצא כשנותן בעצמו ולא ע"י שליח [ובטעם שלא הביא את מסקנת הבנין ציון שמעיקר הדין יוצאים ואולי טוב להחמיר, כ' בהלכ' חג בחג שכיון שלענין הריני כאילו התקבלתי המ"ב הביא שי' שחולקים על הרמ"א של"מ]. ובשו"ת יד הלוי או"ח סי' ק"ח חקר ג"כ אם דוקא ע"י שליח וכו' לפשוט מהא דקיי"ל אהע"ז סי' ק"א דאם היתומים הביאו בעצמם את המאכל לביתה הוי יותר כבוד מע"י שליח ולא מחלה על כתובתה [דמתביישת ולכן שאתק], ורק בהביאו ע"י שליח מחלה על כתובתה בשתקה כ"ה שנה ולא תבעה כתובתה, ומוכח דכשמביא בעצמו הוי יותר כבוד. ולכאוי' יש מקום לחלק דדוקא שם שהוי חיוב שחייבים לה והחיוב לאשה מסויימת אמרי' דאם בעצמם מביאים הוי יותר כבוד דנותנים בעצמם מה שחייבים לה, אך במשלוח מנות שאין זה חיוב לאדם מסויים, בזה כשנותן ע"י שליח הוי יותר כבוד, ומה גם דשם הוי לכ"ה שנה ולתת לה כ"ה שנה אוכל כל פעם בעצמם חשיב לכבוד, ויל"ע. ובתשובות והנהגות ח"א סי' ת"ז ראייתו שהדין דע"י שליח זה יותר טוב כיון שע"י כך לא מתבייש לקבל, ולפי"ז ודאי שאין קושיא מהנ"ל דשם זה חיוב שמגיע לה בדין, ובמקו"ח להו"י כ' דענין השילוח הוא משום פרסומי ניסא ולדבריו ג"כ ל"ק משם.

הרב יוסף חיים הלוי בירנבוים

ריבוי במשלוח מנות, ברעים או כמנות

יש לדון בקיום מצות משלו"מ האם עדיף לחלק את המנות לכמה שיותר רעים, או"ד דעדיף לתת משלוח גדול ומכובד לשני ב"א שיהנו ממתנה גדולה.

ויש לדקדק מלישנא דהשו"ע תרצ"ה ס"ד שאחר שכ' שחייב לשלוח שתי מנות לאיש אחד הוסיף וכו' וכל המרבה לשלוח לרעים משובח, דמשמע דעדיף לשלוח לכמה שיותר אנשים, דאם העיקר הוא להרבות במנות אפי' אם הם לאותו רע א"כ הול"ל וכל המרבה לשלוח משובח וע"כ כוונתו דעדיף להרבות לרעים מאשר להרבות לחברו במנות.

ובעיקר יש להביא דברי הרמב"ם בפ"י על המשניות באבות פ"ג משנה ט"ו דאיתא התם הכל לפי רוב המעשה וביאר כוונתה שהמעלות לא יגיעו לאדם לפי רוב גודל המעשה אלא לפי רוב מספר המעשים כגון שיתן האדם אלף זהובים בב"א לאיש אחד ולאיש אחד לא נתן כלום אינו דומה למי שהתנדב אלף זהובים לאלף אנשים עכ"ד. והובא באהבת חסד פ"א סי"ד ע"ש שכ' דאם יש לאדם סכום מסוים של כסף להלוות מוטב שילוה להרבה אנשים ד"ה מועט מלהלוות לאחד סך מרובה. ועי' בב"ח תרצ"ה ד"ה וצריך לשלוח דכ' בשם הקדמונים דהשכל יחייב כי מי שיש להם מאה זהובים שיתן לעניים שגדול שכרו כשיחלקם למאה עניים מאשר יתן כל מאה זהובים לעני א' או לשנים.

הרב מאיר רותן

המשך <<

משלוח מנות בעילום שם ולאשתו

ראובן ושמעון היו במריבה וראה לוי שיש ביניהם קטטה ושלה משלוח מנות עם מכתב מלא התנצלות מחבר אחד לשני ותרב השמחה למאד, ויש מהמורים שנקטו שקיים בזה משלוח מנות. ולכאורה נראה שלא יצא ידי חובת המצוה כיון שלא נתרבה בזה השמחה בין המקבל והמשלח [האמיתי].

מעשה היה באיש ואשתו, שהיו במקום רחוק מישוב ישראל והורה אחד מגדולי הפוסקים באר"י שיכולים ליתן איש לאשתו מנות ויקיים בזה מצות חז"ל. והוא מחדש למאד.

ואולי ראוי שתאמר האשה לבעלה איני נזונית ואיני עושה, ואז יוכל ליתן לה, ואכתי צ"ע.

הרב מנחם ש. כהן

משלוח מנות לקטן וחינוך קטן במש"מ

בערוך השלחן (תרצ"ה, יח) מסתפק בשלח מנות לקטן אם יצא, כיון דכתיב איש לרעהו, ו"ל דאין קטן רעהו של איש, ופשיט ליה דיצא, אמנם רוב הפוסקים ס"ל דמכתב איש לרעהו צריך המקבל להיות ג"כ גדול והשולח לקטן לא יצא.

והנה מפורש בפמ"ג (א"א תרצ"ה י"ד) דמחנכים קטן במצות משל"מ, ויל"ע למי צריך הקטן לשלוח המנות, שהרי ק"ל דכיון שהחינוך הוא להרגילו במצוות לכשיגדיל, צריך לחנך לקיים המצוה באופן המועיל לכשיגדיל, ולפי"ז לכאורה יצטרך הקטן לשלוח ג"כ לגדול בדוקא. אמנם ו"ל דכל מה שגדול צריך לשלוח לגדול הוא מדכתיב רעהו, וקטן לאו רעהו הוא, א"כ בקטן דלגבי דידיה קטן נמי רעהו הוא, יכול לשלוח לקטן דבזה עושה המצוה כמו שיעשו כשיגדיל, היינו לשלוח לרעהו, ועוד יש להוסיף לפי"ז, דצריך הקטן לשלוח בדוקא לקטן אחר, ולא לגדול, דכמו דקטן לגבי גדול לאו רעהו מקרי, ה"נ גדול לגבי קטן לאו רעהו הוא, וא"כ אף דכשיגדיל יהיה יכול לקיים המצוה בזה שישלח לגדול, היינו משום דאז יהיה הגדול רעהו, אבל השתא דגדול לאו רעהו דקטן הוא אין מקיים בזה המצוה כתיקונה, ורק אם ישלח לקטן אחר יתקיים מצות החינוך כדון.

אמנם לכאורה אם כנים הדברים, היו הפוסקים צריכים לפרש דבר זה, ולא מצינו כן בדברי הפוסקים גם יש להביא ראיה דאין הדין כך, מדברי הפרי"מ"ג (שם סק"א) מש"כ בעבד כנעני, ודו"ק, ואכמ"ל, והמעיינין יעיין.

הרב יוסף רוזנר

דין חינוך במשלוח מנות

הנה הפמ"ג תרצ"ה א"א ס"ק י"ד כ' דקטנים שהגיעו לחינוך מחנכים אותם במצוה זו של משלוח מנות ע"כ. וכע"ז מצינו לגבי קריאת המגילה דגם קטנים וקטנות שהגיעו לחינוך חייבים כמבואר בשו"ע ר"ס תרפ"ט ובמ"ב סק"ג [ועי' מ"ב סי' שמ"ג סק"ג דחיוב חינוך הוא גם במצוות דרבנן עיין].

והנה יש לעמוד בעיקר הך דינא דשייך מצות חינוך במשלוח מנות, והוא תימא דהא אין לקטן נכסים והרי הם סמוכים על שולחן אביהם וא"כ מה שייך מצוה במנות לא שלו. וע"כ צ"ל דמירי דהאב הקנה את המנות לקטן, אף א"כ צ"ע היאך הך קטן יכול להקנות לחברו הקטן את המנות וצ"ע בכ"ז.

והנראה מתבאר בזה דאין דין לשלוח מנות שלו, ואין דין לכם אלא גם גדול ששלח מנות שלא שלו אם הלה מאפשר לו לתת לחברו א"כ עצם המשלוח הוא מצוה להרבות אחוה ורעות. וא"כ ה"ה בקטן השולח מנות של אביו סו"ס כיון דהוי משלוח מנות לחברו והאב נותן לו רשות לזכות את המנות לחברו הקטן שפיר הוי משלוח מנות דהוא מרבה אחוה ורעות. ולא מבעיא להטעם שיהיה אוכל בהסעודה ודאי סגי בהכי אלא אפי' להטעם דבעי' להרבות אחוה א"כ ה"ה הכא במנות לא שלו אם יש לו רשות לתת הרי הוא מרבה אחוה ורעות.

הרב מאיר רותן

הנפק"מ בין טעמי משלוח מנות

כידוע נחלקו הפוסקים בטעם משל"מ אם הוא לצורך הסעודה (תרו"ד), או משום שמחה (ב"ח), [ושי' המנוה"ל והמהר"ל שהוא להרבות אהבה ואחוה], ומצינו בזה כ"ב נפק"מ לדינא:

- א. שנים הסועדים יחד (ב"ח). ב. החזרת המנות שקיבל (הטרות השלחן). ג. כשחברו מוחל לו (חת"ס). ד. כשאינו יודע מי שלח לו (כת"ס). ה. לשלוח לחבירו או לשונאו. ו. להקפיד לראות מה שלחו לו. ז. ב' מנות אחת חלביה וא' בשרית.
- ח. כשחבירו אינו רוצה לקבל (ר"מ). ט. במתנה ע"מ להחזיר. י. כשלו עצמו אין סעודה. יא. בבגדים ומעות [דעת הה"ק בבאה"ט ז]. יב. נודע שהבשר טריפה.
- יג. עשירי השולח לעני כפי ערך העני. יד. ב' מנות ששלחן זו אחר זו. טו. מיני מתיקה שאינם ראויים לסעודה (עי' לבוש). טז. כשהמקבל נמנע מלאוכלם בסעודה מחמת בריאות או איסור. יז. נשים [אשה נשואה]. יח. משלוח למי שסמוך על שלחן אחרים (חת"ס). יט. בן כרך ששלח לבן עיר. כ. משלוח לאחר זמן הסעודה כא. פורים שחל בשבת. כב. עוד יש לדון אם להרבות במת"א יותר [עפ"י הרמב"ם].

הרב צ. גלעזר

שיעור מתנות לאביונים

המשנ"ב (תרצ"ד סק"ב) הביא דברי הריטב"א במגילה ז. דסגי בפרוטה לכל עני. וידועים דברי המהרש"א בח"א שם שכתב, דלהכי במתנות לאביונים סגי במתנה א' לכל עני ואילו במשלוח מנות בעינן ב' מנות, משום דמנה משמע כל דהו, ולכך בעי תרי, אבל במתנה בעי שיעור נתינה כדאמרין בכמה זוכתינן, וסגי במתנה אחת. ובפשוטו הדברים צ"ע, דהא שיעור נתינה לא מצינו שאמרו בו אלא שו"פ כדאי בפסחים לב., - ועיי"ש בתוס' דאיכא זוכתי דא"צ אפילו פרוטה ודוקא נתינה דהתם דהוא תשלומין בעינן שו"פ, וזה דלא כהריטב"א שכתב דבעינן שו"פ משום דכמה זוכתינן דאין נתינה פחות משו"פ, וכן בחי' הריטב"א גיטין כ. כתב דבעלמא נתינה אף בפחות משו"פ - ועכ"פ לא מצינו שצריך שיעור חשוב בנתינה. ואם כוונת המהרש"א באמת להצריך שו"פ בלבד, צריך לדחוק ש"מנה" שייכא בפחות משו"פ ובהא עדיפי "מתנה" מ"מנה", (וזה דוחק גדול).

אלא שהר"י מלוניל כ', דהטעם דסגי במתנה אחת לאביון, ולא בעינן ב' כבמשל"מ, משום שהאביונים אינן רגילים כל כך לאכול, די להם במתנה אחת ויהא נחשבת בעיניהם כדבר גדול. (והובא ג"כ ברין וני"). ומשמע מזה דלא סגי בפרוטה (ומ"מ מוכח דא"צ שיעור סעודה, דמבואר בדבריו דהוי כעין מנה א' של משלוח מנות, ובגמ' ז: איתא דשלחו פילפלא וזנגוילא אף שאינו שיעור סעודה). אלא דעדיין צ"ע שיעורו, דאטו צריך למדוד כל אביון ואביון האם אצלו נחשב זה לדבר גדול, ואפשר דכיון ד"אביון" הוא התאב לכל דבר א"כ בכזה אדם לעולם נחשב אצלו כל מתנה לדבר גדול, אבל מי שהוא עני ואינו תאב לכל דבר באמת לא שייכא ביה המצוה. (דאלי"ה היה צריך לתקן שיעור אחר לעני שאינו אביון).

הרב אלקנה גלעזר

שיעור מתנות לאביונים

כ' המ"ב מהפמ"ג דלא ידע שיעור מתנות לאביונים, וכוונתו דיש בזה ד' צדדים, א' בכל שהוא אף בפחות משו"פ, וכעין שכ' במהר"ל דיסקין [ת' פ"ג בהגה"ה] דאף בפחות משו"פ מקיים מצות צדקה. ב' דבעינן דוקא שו"פ וכדכ' הריטב"א דאין יוצא בפחות משו"פ דכתיב מתנה והוא דוקא שו"פ כדאיתא בגיטין [כ. וצ"ב דלמסקנא דחי לה] והראוני בשו"ת מהר"ל [נו ז] ש' דסגי בשו"פ. ג' בשע"ת הביא מהברכ"י מזרע יעקב דשיעורו ג' ביצים פת או כסף שיוכל לקנות כן. ואם נותן לק' עניים ק' פרוטות אינו יוצא, והשע"ת כ' דלא ידע טעמו, ואולי טעמו דלשון מתנה הוא לשון חשיבות כמוש"כ לגבי ראשית הגז, ובאמת בזרע יעקב עצמו כ' טעם אחר, ע"פ הר"ן דצריך ליתן שיעור סעודה, וג' ביצים פת הוא שיעור סעודה, ושמעתי מאמור"ר שליט"א ששמע מבעל שבט הלוי שליט"א דמדינא סגי ב-5 ש"ח. ד' במהרש"א [ח"א ז]. כ' דמשלוח מנות הוא כל שהוא, אבל מתנות לאביונים בעי שיעור נתינה, ואומרים דמכאן מקור לדברי הגריש"א שליט"א דשיעורו 50 ש"ח [וכוונתו להדר לצאת דעת מהרש"א וכתבאר השי' שמקילים בזה. וגם יל"ע היטב כוונת מהרש"א. ויל"ע אי כוונתו דבעי שיעור קניית סעודה חשובה, או מתנה שמשמחת ועי'].

וכ"ז דינא, אבל להידור כל המרבה הר"ז משובח.

הרב שמשון רפאל קולמן

ריבוי במתנות לאביונים

ברמב"ם הל' מגילה כתב וז"ל מוטב לאדם להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו וכו', שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים וכו', והמשמח לב האומללים וכו' דומה לשכינה שנאמר להחיות וגו' עכ"ל. ושמעתי להקשות מהגה"צ ר"א ויינטרויב שליט"א דהנה מצות צדקה קיימת בכל עת, ואמנם איכא חיוב מיוחד של מתנות לאביונים בפורים אבל לכאור' אמאי לא כתב הרמב"ם את גודל הענין להיות דומה לשכינה בהל' מתנות עניים במצות הצדקה, עוד יש להתבונן בלשון הרמב"ם שכתב "מוטב" לאדם, דמשמע דאין זה חיוב לעשות כן, אלא בגדר עצה טובה והנהגה נכונה.

ויתכן לבאר ככוונת הרמב"ם הכא, דאיירי במהות השמחה שתיקנו לנו ביום זה וכלשונו, "שאין שם שמחה גדולה ומפוארה" אלא לשמח לב עניים, דהיינו להיות דומה לשכינה להיות טוב ומטיב ולהחיות רוח שפלים ונדכאים, הוי עצה טובה להרוצה להיות בשמחה אמיתית עם שאר מצוות היום, "דמוטב" שירבה במתנות לאביונים, ולכן נקט הרמב"ם זאת בהל' מגילה, [ובי"ט דאיכא חיוב שמחה מדאורייתא, וכן לשמח את העניים, כתב בלשון חיוב בפ"ו מהל' יו"ט וכשהוא אוכל ושותה "חייב להאכיל" לגר וכו' עם שאר העניים וכו' עיי"ש].

הרב מרדכי ליסציץ

שליחות במתנות לאביונים

יל"ע אם בדברי קבלה אמרינו חזקה שליח עושה שליחותו, ונפק"מ בעשה שליח למשלוח מנות או למתנות לאביונים אם יכול לסמוך ע"ז. ובפשוטו תלוי בפלוגתא שנחלקו לענין ספק בדברי קבלה אם דינו לחומרא כספק של תורה או לקולא כספק של דבריהם, דהר"ן כ' דדינו כדברנו וע"ע במ"ב תרצ"ב סקט"ז בשם הפמ"ג להחמיר מה"ט בספק קרא מגילה יעו"ש. ועי' באחיעזר ח"ג ע"ג ב' שדן בזה וציידד להחמיר לפי מ"ש הטו"א דספק בדברי קבלה לחומרא.

וא"כ לכאו צ"ע איך סומכים על מתנות לאביונים שנותנים לגבאים, ואולי נאמר דחשיב כחזקה של ב"ד, או כחזקה על חבר שאינו מוציא מתח"י דבר שאינו מתוקן, כמבואר בעירובין לב. דבזה מודו כו"ע, אמנם אינו דומה דשם החבר גרם לע"ה מכשול וצ"ע. ויש לישב עוד עפ"י מש"כ הרמב"ם בפ"א מעשר ה"ח האמר לחבירו הרני מעשר על ידך אינו צריך לעמוד עמו עד שיראה אם יעשר או לא יעשר ואם אמר הוא לחבירו עשר על ידי צריך לעמוד עמו. ועי' במל"מ פ"ד בכורות ה"א בסופו שכתב דדין זה של הרמב"ם הוא כלל גדול בדין חזקה שליח עושה שליחותו דהיא דהשליח פתח סמכינן אף בדאורייתא על חזקה זו. וה"נ הגבאים מציעין עצמם לאחרים לקיים מצות מתנות לאביונים על ידם, לכן שפיר סמכינן עליהם. והכח אחד אמר דמיד שבא ליד גבאי יוצא הנותן ידי חובתו כיון דגבאי צדקה ידו כיד עניים, ואין צריך כאן לדין חזקה שליח עושה שליחותו, ולפי"ז לכאורה יוצא ידי חובתו אף אם יודע שלא נתן הגבאי לעני היום וצ"ל"ע בזה.

הרב שמואל קונשט

כוונה בשהחיינו על מתנות לאביונים

במשנ"ב (תרכ"ב סק"א) כ' וז"ל ונכון לכוון בברכת שהחיינו גם על משלוח מנות וסעודת פורים ע"כ. והנה לא הזכיר שיכון גם על מתנות לאביונים ולמעשה כ"ה במג"א בשם השל"ה, ובח"א (כלל קנ"ה סכ"ז) כתב וז"ל בברכת שהחיינו של יום יכוון גם על מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים וכו' ע"כ. ונימא דפלוגתתם בהא דמבו בשו"ת הרשב"א (ח"א יח) וז"ל אין מברכים על מצוה שאלה תלויה כולה ביד העושה מפני שאפשר שלא יתראה בה חבירו ונמצא מעשה מתבטל כגון מתנות עניים והלוואת הדלים וכו' ע"כ. ויל"ד בדברי הרשב"א אמאי אין מברך על מצוה שתלויה אף בדעת אחרים, אם משום דיכול לבוא לידי ברכה לבטלה כשחבירו לא יתראה, או"ד דהחסרון בזה דאין כל קיום המצוה תלוי בדעתו אלא תלוי אף בחבירו ומשו"ה חסר בקיום מצוה ועל כזאת מצוה לא תיקנו ברכה ואי"ז משום חשש ברכה לבטלה. [וכצ"ב קצת משמע בפמ"ג (א"א ס"ק א') שכתב שלא תיקנו ברכה מיוחדת על מתנות לאביונים מפני "שהמצוה בשניהם" שמא לא יראה חבירו ועני לקבלם ע"ד דנקל דהחסרון דהמצוה בשניהם וצ"ע]. ובפשטות היכא דאין יכול לברך ברכת המצות דאין מברך ברכה על מצוה התלויה באחרים משום חסרון חסר לו בקיום המצוה וא"כ אף כשמברך על מצוה אחרת [דאין חסרון ברכה לבטלה] א"צ לכוון ומשו"ה אין מכוון על מצות מתנות לאביונים בשהחיינו, והח"א סבר דהוא משום חשש ברכה לבטלה, ומכיון שמברך על מצוות אחרות דאין חסרון ברכה לבטלה יכוון ג"כ על מתנות לאביונים, וצ"ע.

הרב א. רוזן

משול"מ ומתנ"א לבני הספיקות

האחרונים דנו אם פרוז יכול ליתן מתנות לאביונים ומשלוח מנות לבן כרך או לא. ויל"ע להסוברים שאינו יוצא מהו ליתן לבני עיר שהיא ספק מוקפת חומה, ולכאו ג"ז לאו שפיר דמי כיון שנותן לבן ספק כרך.

והנה בבאיור השיטה שאין פרוז יכול ליתן לבן כרך יש לבאר ב' דרכים, א. דמגדר המצוה הוא שיהא יום הפורים גם אצל המקבל, ב. ע"פ טעם המצוות, שיהי' שמחה למקבל בפורים או שיהי' לו מנות לסעודתו וכמש"כ הפוסקים. ולטעם השני יש לדון דכיון שבני הספיקות מחויבים לנהוג משתה ושמחה ב"ד אולי סגי בזה, ובפרט לפי מה שביאר הגר"א (סי' תרפ"ח ס"ד) בהא דמברכין ב"ד ע"פ הירושלמי דצ"ב כרך שקרא ב"ד יצא, אמנם עדיין י"ל דכיון שאי"ז מעיקר דינם לא מהני שיצאו בזה הפרוזה, וגם צ"ע אם דינא דהירושלמי הוא גם לגבי המשתה ושמחה או רק לענין מקרא מגילה שיש אופנים שמקדימים קריאתה כבני הכפרים ויוצא בשיירא.

ונוגע זה לפרוזה שרוצין לשלוח המתנ"א לבני הספיקות, וכן לפרוזה ההולך בפורים לעיר מסופקת ודעתו לקיים שם מצותיו, וביותר לפרוזה ההולך לשם בליל י"ד או קודם י"ד שהפמ"ג (סי' תרפ"ח מ"ז ו') פסק דאפ"כ דינו כפרוזה ודאי יעו"ש, ובהגיע יום הפורים הרי הוא בעיר המסופקת, האם יכול ליתן לבני עיר זו או שצריך לחזר אחר פרוז ודאי, וצ"ע.

הרב יהודה שלמה שטראוס

אורה - זו תורה

כתב הרמ"א סי' תרצ"ה ס"ב טוב לעסוק מעט בתורה קודם הסעודה וסמך לדבר ליהודים היתה אורה ושמחה ודרשינן אורה זו תורה.

ויש להסתפק האם ה"טוב לעסוק מעט בתורה" וכו', הוא מחמת שכל היום טרוד בקיום מצוות היום, לכן כתב הרמ"א שאעפ"כ קודם שיתחיל בסעודה יעסוק מעט בתורה, לפי שאם לא עכשיו אימתי, דאחר הסעודה יש לחוש שיהיה מבוסס ושוב לא יוכל לעסוק בתורה ביום זה, או שמא יש ענין מיוחד לעסוק בתורה דוקא קודם הסעודה, ואפילו למי שלמד קודם לכן זמן מרובה.

ובמקור דין זה כתב הדרכ"מ בשם מהר"י ברי"ן שאע"פ שסעודת פורים דוחה ת"ת, מ"מ כיון דדרשינן אורה זו תורה מצוה לעסוק בתורה קודם הסעודה והיא מגינה עליו דלא יארע לו קלקול בסעודה.

וכד דייקת בדברי הדרכ"מ, חזינן דיש בזה ב' ענינים, האחד - מכיון שמתבטל בסעודה מת"ת, אע"ג דעושה כן בהיתר, אך מ"מ כיון דכתיב "אורה" זו תורה יעסוק קודם הסעודה בתורה. וענין נוסף - שהתורה תגין עליו שלא יארע מכשול בסעודה.

עכ"פ, לפי שני ענינים אלו, ודאי דכונת הרמ"א דיש לעסוק בתורה קודם הסעודה, אף למי שעסק בתורה זמן רב קודם לכן. וי"ל דשני הענינים רמוזים בפסוק "אורה ושמחה" - האחד, שקודם לשמחה תהיה אורה, והשני שע"י האורה תהיה השמחה כראוי.

הרב אריה אברהם קצבורג

גדר המנהג דאיסור מלאכה

במגילה ה. דרבי נטע נטיעה בפורים ומק' מדכתיב שמחה ומשתה וי"ט מלמד שאסור בעשיית מלאכה, ועי"ש דאיכא דמוקי לה דלא קבלו עלייהו יו"ט דכתיב לבסוף רק משתה ושמחה, אלא דנהגו איסור, ואב"ע דאף במקומות שנהגו ונטיעה של שמחה שאני, וכ"ה בשו"ע תרצ"ו.

ובירושלמי פ"ב ה"ב בהא דתנן היה כותבה דורשה ומגיהה וכיון לבו יצא, הדא אמרה שהוא מותר בעשיית מלאכה. ובתרוה"ד קי"ב הקשה דכתיבת המגילה הוי מלאכת שמחה, ותי' דכונת הירוש' להוכיח לענין דל"ה יו"ט דלפ"ז אסור אף מלאכה דשמחה, וכ"כ בפמ"ג תרצ"ו. והנה הטו"א הק' מה ראיית הירוש' והרי יתכן דכתב בלילה וביאר החת"ס (או"ח קצה) דז"ג הראיה דאסור אף בלילה, וכך נקט להל' דמנהג איסור המלאכה הוא אף בלילה (וצוין בביה"ל תרצ"ו). אמנם דעת הפמ"ג דמותר בלילה, ולפי"ז צ"ע בהוכחת הירושלמי.

ונראה דאף להפמ"ג י"ל דהראיה לענין שאינו יו"ט, [וכ"מ בדבריו דהוי לענין מקומות שנהגו]. אלא דנחלקו בגדר המנהג דהחת"ס נקט דהוא מנהג יו"ט ואף שאינו לגמרי [כגון לענין מלאכת שמחה]. אמנם לדעת הפמ"ג נראה דהמנהג הוי מכח דין שמחה ומשתה, וקצת דוגמא לזה במביא קרבן דקאמר בירושלמי פסחים רפ"ד שאינו בדין שתהא עסוק במלאכתך וקרבנך קרב, וכן גבי חתן לסברת הרשב"א כתובות ז. דהיאך אפשר דמשכים למלאכתו וחבילתו על כתפו ומברכין לו ברכת חתנים, [ואצ"ל דשווין בהלכותיהן, ואכ"מ]. ויש להוכיח כן ממש"כ הפמ"ג לדמות לע"פ דו"ק. וא"כ להחת"ס דמי ליו"ט ואסור מבערב, אך להפמ"ג דהוא מדין ימי משתה ושמחה, הא מיניה ילפי' במגילה ז: דבעי' יום, [ומקרא דאת יום דלענין יו"ט לא ילפי' דשפיר יל"פ על היום כולו, וכמו דלא ילפי' מיום דלבסוף גבי המנהג אלא מדהוסיף קרא ימי, ועמד בזה החת"ס שם].

הרב יצחק מרגליות

אכילת זרעונים בפורים

כתב הרמ"א בסי' תרצ"ה ס"ב, י"א שיש לאכול מאכל זרעונים בפורים זכר לזרעונים שאכל דניאל וחבריו בבבל. ובמ"ב כתב שם בלילה הראשונה. וצ"ב מה הטעם דרק בלילה ורק בראשונה, ועוד דלמה לא כתב דגם אסתר אכלה כן כמובא מגילה יג. דקשור לענין דפורים. וי"ל דהנה בכל בו דמביא הרמ"א והמ"א כתוב שהמנהג לאכול זרעונים באותו לילה ולא כתב באיזה לילה אם א' או ב' אלא שבאורחות חיים דמביא הב"י (ויעוין בשעה"צ סי' תקפ"א ס"ק כ"ב שמקור דברי הכל בו הוא מהא"ח) כתב שאוכלים זרעונים בליל פורים אחר התענית, אלא דא"כ נמצא דרק אחר התענית וא"כ בשנה שחל במוצ"ש, וכמו השנה, אין מנהג זה, וצ"ע.

ולבאר אפשר ד"ל דאכילת זרעונים מורה בטחון בה' דהוא מנהיג ומשגיח הכל, וזה שאומרים עד דלא ידע וכו' להשריש שה' פועל הכל בין שנראה טוב בין שנראה רע דלמעשה נמצא למתבונן שהכל טוב, כמובא בסיפור המגילה. וזה הענין גם באכילת הזרעונים שאדברא וישנה לטוב, ולכן הביאו את שנעשה אצל דניאל, דשם עשו בטחון מושלם דלא ידע דיהיה לטובה משא"כ אסתר ידיעה כבר מאצל דניאל. אבל עכ"פ עושים זכר לבטחון של אסתר ואוכלים זה לאחר התענית משום שאז נמצאים עוד בהרגש מהתענית כענין שאז אכלו רק זה, ובה מראים מעשה של בטחון בה'.

הרב יחיאל מכאל אלטמן

מלאכה בליל פורים

בפמ"ג (תרצ"ו מ"א' והו"ד בביאורה"ל) כ' בענין המנהג שלא לעשות מלאכה בפורים דמ"מ שרי בלילה עד הנץ, והוכיח מהמנהג שלא לעשות מלאכה מתחילת היום דער"פ שכ' המג"א (תסחה) דהוי מהנץ, וכ"ש פורים, ולכאוי יש להעיר בזה, דהנה באמת יל"ע מה דשרי בע"פ מעה"ש הוא הוי יום. וי"ל דבעיקר איסור מלאכה בע"פ נחלקו הראשונים בפסחים נ. דרש"י כתב שלא יהא טרוד במלאכה וישכח ביעור חמצו, אמנם התוס' ועו"ר כתבו מהירושלמי דביום שמביא קרבן אסור במלאכה. ולסברת הירושלמי יל"ד ע"ד דברי הפמ"ג בא"א תס"ח ה' דלכתחילה אין מקריבין אלא מהנץ. ולדעת רש"י צ"ב, ואפשר דזמן פועלים מהנץ, יעו"ר ב"מ פג: רד"ה משל ובתוס' שם. ומעתה יל"ע דהן אמנם דהמנהג שלא לעשות מלאכה מבואר מדימוי הפמ"ג לע"פ דהוי כמו"כ מכח דיני היום דמשתה ושמחה ולא דהוי כיו"ט, ואכתי הא היום תחילתו בעה"ש, ולא מיבעי לפרש"י דאין להוכיח כלל מהא דע"פ דהתם י"ל דלא חששו קודם הנץ, ואף להתוס' ושר"ה הא יש לחלק דהתם תחילת הדין הוי מכח הקרבת הקרבן דלכתחילה הוא מהנץ, אך בפורים אף דכמו"כ לכתחילה אין קוראין לפני הנץ, אך מ"מ הוי דין השמחה בעצם היום, ודו"ק. וע"ע בביאור הלכה ר"ס תס"ח שצידד קצת לד' רש"י, ועי'.

עוד יל"ע דהנה הב"ח ס"י תרצ"ה פסק כראב"ה דאף בלילה בעי משתה אלא דעיקרו ביום, והביאו המג"א, ועוד יעו"ר בדרכ"מ בשם מהר"י ברונא דגם בלילה יש לשמוח וכ"כ ברמ"א והוסף וירבה קצת בסעודה, וא"כ ה"נ יהא לענין מלאכה. ואפשר דס"ס אינו באותו שיעור, [וביותר כדחזי' דהמג"א (ה) כתב מהכל בו שלא לאכול בשר בלילה שלא יטעו, והדרכ"מ (ג) דפליג, ולא כ' מד' המהרי"ב, וביותר המג"א דהביא הב"ח ומ"מ סתם לד' הכל בו, וע"ע בא"ר שם דנקט לא כן.] ועי'.

הרב יצחק מרגלית

איסור מלאכה בליל פורים

במגילה ה: מבואר דאף שבתחילה נהגו יו"ט [לאיסור מלאכה] בפורים אך לא קיבלו עליהם, וכ' הרמ"א (תרצ"א), דהאיזנא נהגו בכל מקום שלא לעשות. ובביאור"ל הביא מהפמ"ג דדווקא ביום אבל בלילה מותר אף במקום שנהגו שלא לעשות, ובתשו' חת"ס (קצ"ה) מחמיר בזה, עכ"ד. והחת"ס שם מוכיח מהירושלמי (פ"ב ה"ב) ששואל מהמשה (ז), היה כותבה וכו' אם כיון לבו יצא דמשמע שמוותר לכתוב בפורים, ולמה לא תירצו דמיירי בלילה אלא ע"כ דגם בלילה אסור, וצ"ב דעת הפמ"ג.

יש לחקור במה "שנהגו" איסור מלאכה, האם הוא מעין האיסור הראשון, כלומר דאע"פ שלא קבלו מדינא, מ"מ קיבלו על עצמם במנהג לעשות כן, או שאינו נובע מהאיסור הראשון, אלא הוא מנהג חדש, כדי שלא יבואו ע"י מלאכה להתבטל משמחת פורים.

ונראה להוכיח כצד ב' שהוא מנהג חדש שהרי בגמ' שם הק' איך נטע רבי נטיעה בפורים ותי' ב' תירוצים א. שבאמת אסור מדינא ורבי ה' דינו כמוקפין ונטע ב"ד, ב. שאיסור מלאכה הוא רק מנהג רבי נטע נטיעה של שמחה, ולכאוי מה שאמרו שנטע נטיעה של שמחה מועיל גם לתירוץ הראשון ולמה נדחקו להעמיד שנטע ב"ד.

ומוכח מזה שאם האיסור הוא "מדינא", לא שייך לחלק בין נטיעה של שמחה לנטיעה שאינה של שמחה שהרי נלמד מדכתיב "יום טוב" וביו"ט לא מצאנו חילוק במלאכות [חוץ מאו"נ]. ומבואר מזה דמה "שנהגו" באיסור מלאכה אין זה מעין האיסור הראשון אלא הוא מנהג חדש כדי שלא יתבטלו משמחת פורים, (ושו"ר שכינותי להגר"א בביאורו שם סק"ג).

ולפמשנ"ת אין ראי' מהירושלמי דמה שלא תירץ דמיירי בלילה, משום דאיידי באיסור מלאכה שהוא "מדינא", ונלמד מדכתיב יו"ט, וממילא לא שייך לחלק בין יום ללילה. אבל הפמ"ג קאי על האיסור שנובע מהמנהג וגדרו הוא כדי שלא יתבטלו משמחת פורים, [דהיינו משלוח מנות וסעודה] ולכן הנהיגו איסור מלאכה רק ביום.

הרב יוסף שלמה גרינוולד

סעודה בליל פורים במוצ"ש

במ"ב תרצ"ה סק"ג על מה שכ' הרמ"א וירבה בסעודה קצת כ' המ"ב ואפי' כשחל ה"ד במוצ"ש דעשה סעודה חשובה בסעודה שלישית מ"מ צריך להרבות קצת בלילה לכבוד פורים אך אינה סעודה כמו למחר דשם צריך להרבות יותר. ראיתי בהגהות ביצחק יקרא שכ': בלא"ה צריך לעשות בלילה סעודת מלוה מלכה. נראה לומר שיתכן שצריך שיוסף דבר חוץ ממה שרגיל לאכול למלוה מלכה, וחידוש ראיתי שהקיצושי"ע סי' קמ"ב ס"ה כ' וי"א דכשחל פורים במוצ"ש אף שצריך לעשות בשבת סעודה שלישית ימעט קצת באכילתו ביום ליתן מקום לסעודת ליל פורים [משמע דמוסיפים יותר מכל מוצ"ש גריל], ובמ"ב סק"יא מבו' שאת הזרעונים אוכלים בלילה.

הרב יוסף חיים הלוי בירנבוים

מרבין בשמחה

בתענית כט. כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה. בפסחים סח: הכל מודים בפורים דבעינן נמי לכם, מ"ט ימי משתה ושמחה כתיב ביה. כ' מהרש"א דלא מלשון שמחה יליף, דהא ביו"ט נמי כתיב ושמחת בחגך ואפשר דכולו לה' בשמחת לימוד התורה המשמח הלב, אלא מיים משתה יליף, עכ"ד. מדבריו יש ללמוד ששמחה אפשר לקיים בב' אופנים, או בתורה או במשתה. לפ"ז אע"פ שבאב א"א לקיים ממעטין בת"ת, אבל באדר אפשר לקיים מרבין גם ע"י ת"ת.

ובאופן אחר נל"פ על שמחת הלב, עפמש"כ המס"י פי"ט בזה"ל, זאת היא השמחה האמיתית שיהיה בו של האדם עלז על שהוא זוכה לעבוד לפני אדון ית' שאין כמוהו ולעסוק בתורתו ובמצוותיו וכו', כי כל מה שזוכה האדם ליכנס יותר לפניו בחדרי ידיעת גדולתו ית' הו"ר תגדל בו השמחה עכ"ל. לפ"ז נל"פ דמשנכנס אדר פרש"י ימי נסים היו לישראל פורים ופסח [ולכך נקרא אדר, ככ"ב עג. נס אדרא], ובשבת פח. שקבלו התורה בימי אחשוורוש, פרש"י מאהבת הנס שנעשה להם ועלינו להתבונן בניסים ועי"ז להכיר בגדולתו ית' ולהכיר שקרוב אלינו השי"ת גם בגלות, ומזה תתרבה בנו השמחה כבמס"י הנ"ל. ומאיך משנכנס אב יש להתבונן כמה נחסר לנו בגלות היכולת לעסוק בתורתו ובמצוותיו, ונתרחקנו מאתו, ועי"ז מתמעטת השמחה.

הרב יצחק ליסיצין

טעם שמחה ומשתה בפורים

יש להבין מדוע מצינו חיוב מיוחד של שמחה ומשתה ויו"ט בפורים, משא"כ בחנוכה, ועיין בביאורה"ל (סי' תרצ"ה א). שתמה היאך חייבו חז"ל לבסומי בפוריא עד דלא ידע, והרי בכמה מקומות בתנ"ך מצינו שהשכרות גורם למכשול גדול.

ונראה דהנה מצינו בגמ' (פסחים סח:) הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם, מאי טעמא, יום שנתנה בו תורה הוא. ופירש"י דצריך לשמוח בו במאכל ובמשתה, להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל.

והנה איתא בגמ' (שבת פח.) דבפורים קבלו שוב את התורה מאהבה, ולפי"ז יש לומר דמאותו טעם שיש להרבות בסעודה בחג השבועות יש להרבות גם בפורים, להראות שאנו שמחים על שקבלנו את התורה מאהבה ביום זה.

ובזה יש ליישב גם את קושיית הביאורה"ל, דהנה בגמ' (מגילה יב:) אמרינן שכשישראל אוכלים ושותים מתחילים בדברי תורה ובדברי תשבחות, אבל עובדי כוכבים שאוכלים ושותים אין מתחילים אלא בדברי תפלות. ע"כ. והטעם לזה הוא משום דכיון שישראל קבלו התורה, הרי שעל ידה נתגדלו ונתרוממו למדרגה גבוהה, שגם כשהם אוכלים ושותים מתעסקים בדברי תורה ותשבחות, ולכן אין למיחש שיתבסמו ביין בפורים, ובפרט שליום זה יש את מעלת קבלת התורה.

הרב אי"ש פרידליס

בגדי שבת ויו"ט בפורים

כתב הרמ"א (תרצ"ב): יש שנהגו ללבוש בגדי שבת ויו"ט בפורים, וכן נכון (מהרי"ל). ובמשנ"ב כתב דנכון ללבוש גם מבערב וימצא אח"כ בביתו נרות ודולקות ושולחן ערוך ומיטה מוצעת. ולכאורה הטעם הוא מצד שמחת היום. ועפ"ז יתכן דגם אם לבוש בתחפושת המביאה לידי שמחה שפיר דמי, ואי"צ דוקא בגדי שבת ויו"ט. אולם נראה דאי"ז רק מדין שמחה דהלא דוקא בגדי יו"ט מביאים לידי שמחה כמבואר במשנ"ב בסי' תקכ"ט סי"ב דמשו"ה הם צריכים להיות יותר טובים משל שבת, כיון שנוסף ביו"ט דין שמחה, ולשון הרמ"א כאן הוא גם על בגדי שבת. אלא נראה דזה משום כבודו של היום. ולפי"ז נמצא דלהתחפש בתחפושת פשוטה או אפילו בזויה המביאה לידי שמחה אך אין בה כבוד היום אין היתר. והנה בס' מועד לכל חי (לא"א י"ח) כתב דהטעם ללבישת בגדי יו"ט בפורים הוא זכר למש"כ ותלבוש אסתר מלכות, ומרדכי יצא בלבוש מלכות, ואיך יתכן לקרוא פסוקים הללו במגילה בלבוש חול. ולפי"ז אין ענינו מחמת כבוד היום. ויש לדון לפי"ז במנהג שכ' הרמ"א בסי' תרצ"ו ס"ח דלבושים פרצופים ומלבושים בפורים לשמחה, דאימתי שייך לקיים זה. ולפמש"כ בס' הנ"ל יתכן דדין לבישת בגדי יו"ט הוא דוקא בזמן קריאת המגילה, אך לא משמע כן בלשון הרמ"א, ויל"ע.

ומענין לענין יש לציין מה ששמעתי מהגר"ז זילברשטיין שליט"א דיש להזהר שלא להתחפש בפורים עם "הקיטל" שלבושים ביו"כ משום דהא בגד שיש בו קדושה דאסור להכנס עמו לבהכ"ס דהוא מיוחד לתפילה כמבואר במשנ"ב תר"י סק"ח (ולכאורה כ"ש בטלית דאסור) ויל"ע.

הרב יחזקאל סנדומירסקי

אבלות ירושלים בפורים

כתב המור וקציעה נראה לי שאין צריך להזהר בסעודת פורים לעשות זכר לאבלות ירושלים, כיון דחייב לבסומי בפוריא עד דלא ידע כו'.

ונראה להביא סמך לדבריו ממה דאיתא במדרש לקח טוב אסתר (טכח) עה"פ "זכרם לא יסוף מזרעם" - אפילו אבלי ציון וירושלים ששים ושמחים בהם, ורוחצים ומתכסים לבנים. ע"כ. הרי דיש דין מיוחד בשמחת פורים שמבטל אבלות ציון וירושלים.

הרב צבי יוספי

חיוב אכילת פת בסעודת פורים

כ' הרמ"א דמצה להרבות בסעודת פורים והביא השע"ת מהברכ"י בשם אחד קדוש בתשו" כתי" שאם עשה סעודת פורים בלא לחם יצא. ועי' ברכ"י סק"ג שאם לא אמר על הניסים בבהמ"ז של סעודת פורים, אינו חוזר. והיינו מטעם שא"צ לחם בסעודה זו.

והנה המג"א סק"ט כ' בשם השל"ה ומט"מ ומהרש"ל שאם שכח על הניסים מחזירין אותו, ומוכח דס"ל שחייבים באכילת פת. [עי' בשו"ע סי' קפח ס"ח דאם שכח רצה בסעודה שלישית בשבת אינו חוזר משום ש"א שא"צ פת]. ובאמת המג"א שם השיג עליהם מב' טעמים הא' דהא אפי' בתפילה דחובה היא אינו חוזר אם שכח עה"נ, וכ"ש בבהמ"ז. והב' דלא מציינו שחייב לאכול פת בפורים. אמנם המור וקציעה תמה על המג"א וכ' דדבר זה א"א לשמוע כלל, שהרי כתיב "ימי משתה ושמחה", וע"כ צריך סעודה קבועה והיינו בפת.

וכן מוכח מהראשונים דיש חיוב אכילת פת, שכ' השאלות בפר' ויקהל "דמחייבין בית ישראל למיכל ולמשתה בפוריא ואודיי ושבוחי קמי שמיא על כל ניסאי דעביד להון הקב"ה, דכתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה". ופי' הגאון הנצי"ב בהעמ"ש (א) דמ"ש אודיי ושבוחי הכוונה לעל הניסים שבבהמ"ז ומוכח דחייב באכילת פת, ודלא כהמג"א, עכ"ד. וכ"כ הראב"ה (ח"א קל"א וח"ב בהל' מגילה תקס"ג) שאם טעה ולא הזכיר של ר"ח בבהמ"ז אין מחזירין אותו, אבל בשבת יו"ט וחנוכה ופורים, שא"א לו בלא אכילה, חוזר ומזכיר. (והביאו ההגמ"י בהל' ברכות פ"ב ח).

הרב פינחס צ. כהן לוי

ריבוי בסעודת פורים

הרמב"ם כתב בפ"ב מהל' מגילה הט"ו, כיצד חובת סעודה זו שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרות. וחזינן מדבריו שיש ב' ענינים, האחד - להרבות בסעודה כפי אשר תמצא ידו והשני - לשתות יין עד שישתכר. וכן הוא בטור ריש סי' תרצ"ה שכתב מצוה להרבות בסעודת פורים וצריך שישתכר עד שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי.

ויש לעיין מ"ט בשו"ע הביא רק את הדין של רבוי שתיה - חייב אינש לבסומי בפוריא, ולא הביא את הדין להרבות בסעודת פורים.

והנה בב"ח ריש סי' תרצ"ה הביא מקור לדברי הטור שמצוה להרבות בסעודת פורים, מדברי הגמ' מגילה דף ז' רב אשי הוה יתיב קמיה דרב כהנא, נגה ולא אתי ורבנן וכי א"ל דלמא טרידי בסעודת פורים. וכתב ע"ז הב"ח, שמעינן דשרי להרבות בסעודת פורים ושלא לבוא לביהמ"ד מחמת טירדא דסעודתא, כיון דעסיק במצוה להרבות בסעודת פורים, פטור ממצות ת"ת בביהמ"ד, עכ"ל.

ולפ"ז י"ל דהשו"ע ס"ל שאין חיוב להרבות בסעודת פורים, אלא מי שמרבה החשב כעוסק במצוה לענין שלא יחשב כבטול ת"ת וכיון שאין בזה חיוב, לכן לא הביא דין זה להלכה.

הרב אריה אברהם קצנבורג

שורש וגדר דינא דעד דלא ידע

הט"ז סק"א כ' חייב אינש לבסומי, רבים רוצים לתרץ ולפרש מה הכוונה בזה ולא נתישב, ולענ"ד לפרש בדרך זה דצריך האדם לתת שבח לו יתברך על טובה כפולה שעשה עימנו וכי' והכוונה מדאמר עד דלא ידע מכלל שקודם שכרות שלו ידע ונתן שבח ע"ז, בזה נתכוונו שלא יפסיק מלידתן שבח ע"ז בשמחה עד שיבוא לידי כך שלא יבחין עוד ואז פטור מזה עכ"ל. והביאו המ"ב תרצ"ה סק"ד.

ומתבאר מדברי הט"ז דיסוד וגדר דינא דעד דלא ידע היינו שיעור באמירת השבח וההודאה, כלומר דבאמת חייבו חכמים את יום הפורים כיום הודאה והרי הוא חייב להודות ולשבח, וזה הוסיף הט"ז דבזה נתכוונו חכמים שלא יפסיק מלידתן שבח ע"ז בשמחה עד שיבוא לידי כך שלא יבחין ואזי פטור והיינו דכ"ז שלא הגיע לידי כך הרי הוא חייב עדיין כדן הודאה ושבח.

ונראה להוסיף עוד לפי"ז דהדין שתית יין עד דלא ידע הוי משורש דין הודאה על הכוס, והיינו כיון דחכמים תקנו חכמים שיהיה כמו על הכוס ולכן הוי חיוב כל הזמן לשתות מדין הודאה על הכוס עד שלא ידע וכי' ואז הוא פטור.

ומתבאר דדינא דעד דלא ידע הוי גדר בדין שתיית היין דאין כאן סתם ענין של שכרות אלא כל הענין הוא לשתות יין בדרך הודאה ושמחה והוי כמו הודאה בכוס ולכן אחר שהשתכר הוא פטור.

הרב מאיר רותן

אם שמחת פורים דווקא ע"י יין

כבר ידוע שי' רבנו אפרים שהובא בר"ן ובבעה"מ דמהי'א עובדא דקם רבא ושחטיה לר' זירא אידחי ליה מימרא דרבה דחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע ולית הלכתא כוותיה, אבל כ' הב"ח דגם רבנו אפרים מסכים שצריך לשתות יותר מלימודו שייטב ליבו במשתה. ויש לדון האם צריכים דווקא יין או שאפשר גם בשיכר או י"ש. והנה הביאור הלכה שואל דאיך יחייבו חז"ל בשיכרות שזה דבר מגונה, ומת' בשם הא"ר דכיון דכל הנס היה ע"י יין לכן יש לשתות הרבה כדי לזכור הנס הגדול. ולפי"ז היה צ"ל ע"י יין דווקא כמו דכתי' במגילה שהיה במשתה היין, וכן מדויק מל' רש"י ז: בד"ה לבסומי להשתכר ביין, אלא שהריאני הר"ש רוברג לדברי היסוד ושורש העבודה שהיות שכל החיוב הוא כדי לשמוח בשמחה של מצוה כדי להודות לד' על הנסים הגדולים, אפשר לקיימו בכל מיני משקים המשכרים ול"ד ביין, ובשבט הקהתי מביא ראיה דא"צ יין מנדרים מ"ט: דר' יהודה לא טעם יין אלא לקידוש ולהבדלה וד' כוסות משום דהיין היה מזיק אותו והק' שם המהרש"א דצריך לשתות כוס ברכהמ"ז, ומת' דלא הוי ברכת המצוה דאפשר לא לסעוד, ושואל עוד ומה עם שמחת יין ביו"ט ומת' דהחיוב הוא רק למי שאינו מזיק לו היין. אבל על יין בפורים לא היה ק' למהרש"א, הרי דאפשר ע"י שיכר או י"ש ולכן א"ש דר' יהודה קיים הדין ע"י שאר משקין וכן שמעתי ממרן הגר"יט אלישיב דאפשר לקיים מצות פורים ע"י שאר משקין ול"צ דווקא יין.

הרב שמחה הולנדר

דין לבסומי כשמצטער בשתיה

יש להסתפק באדם שמצטער או שמזיק לו יין, אם חייב לדחוק עצמו ולשתות. ולכאור' יש להביא ראיה מההל' בארבע כוסות (תע"ב י') שמי שאינו שותה יין מפני שמזיקו או שונאו צריך לדחוק עצמו ולשתות. והמקור מהרשב"א וראייתו מנדרים (מ"ט): בר"י בר אלעאי ע"ש. וביותר דיל' שאדברה פורים חמור מד' כוסות, שהמ"ב שם (לה) כ' שאין בכלל זה כשיפול למשכב, והטעם כ' בשעה"צ דאין זה דרך חירות. וא"כ בפורים דלא שייך טעם זה יש מקום לומר שחייב לשתות אפילו בכה"ג.

אבל השע"ת (תרצה,ב) הביא מהיעב"ץ "שאביו הגאון היה נוהג בבחורות לקיים מצוה זו לבסומי כמאמרה וכו', אך החלוש שמזיק לו השכרות פשיטא שאינו מחוייב בכך, וראיה לדבר רבי יהודה בר אילעי". וביאר השע"ת, שריב"א שתה רק ד' כוסות וחגר ראשו עד עצרת, משמע דבפורים לא שתה, "כיון דשתיתו היה מזיק לבריאות גופו".

ולענ"ד אין ראיה מריב"א, דיתכן שבפורים שתה שאר משקין המשכרים ולא יין, [שרק יין הזיק לו], והטוש"ע כתבו "וצריך שישתכר" ולא הזכירו יין. וכ"ה בילקוט שינויי נוסחאות עפ"י ב' כתי' שהרמב"ם ל"ג יין]. אבל רש"י פירש לבסומי "להשתכר ביין" ואפשר לומר שהדרך דמילתא נקטו, וכ"כ בס' נמוקי אור"ח להגאון ממונקאטש (תרצה) דגם לרש"י שפירש להשתכר ביין, י"ל שנקט בהוה, וכיון שלא אישתמיט בש"ס לומר שביין דוקא ישתכר ויתבסם, יש לומר שבכל דבר שמתבסם בהם ולא דוקא יין.

והלקט יושר כ' "למצוה ישתכר מאן דבשים ליה, ולא למי שמזיק לו" ומבואר כדעת היעב"ץ, ואולי הטעם כיון שחייב השתיה משום שמחה וכדכתיב "ימי משתה ושמחה" וככה"ג אינה שמחה.

הרב פנחס צ. כהן - לוי

שמחת פורים פריטת

כתב המשנ"ב (סי' תרפ"ו ח') יכולים בני עיר לתקן בהסכמה ובחרם עליהם ועל הבאים אחריהם לעשות פורים ביום שנעשה בו נס. [וידוע שבכמה קהילות אכן נהגו כן, כגון "פורים סרוסה" שנוהג בתאריך י"ז שבט, וקוראים מגילת נס שניצלו ממוזימת המלך, עי' לוח "עיתים לבינה"].

וצריך להבין מדוע מכנים שמחת הצלה זו בשם "פורים", ומה השייכות בין נס זה לפורים.

ונראה דהנה כתב הרמב"ם (בסוף מנין המצוות בתחילת ספר המדע). וז"ל: וציוו לקרוא המגילה בעונתה, כדי להזכיר שבחיו של ה', ותשועות שעשה לנו, כדי לברכו ולהללו, וכדי להודיע לדורות הבאים שאמת מה שהבטיחנו בתורה, כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו וגו'. (דברים ד, ז). עכ"ד.

ולפי"ז יש לומר, דלכן גם שאר ניסים שקרו במהלך הדורות לעם ישראל נקראים בשם "פורים", כי פורים הוא אב לכולם, שבו נתגלה תשועת ה' וקרבתו לעם ישראל, שמצילים מאויביהם בכל דור.

הרב אי"ש פרידליס

המשך >>

גדר משתה ושמחה

החיוב לבסומי, אינו לשמחה בעלמא אלא קיום דין משתה ושמחה, כדמוכח מהראב"י (בהגמ"י ב,טו) דכל הני למצוה ולא לעכב, ומדס"ד דהוא לעכב חזינן דגדרו מחמת חיובי היום. אכן אכתי יש לעיין בשורש דין לבסומי אם הוא מצד שיעור ב"משתה" או שהוא מדין "שמחה", ונפק"מ לסוברים דמצי לשתות כל מאי דמשכר וא"צ דוקא יין, דאם הוא לקיום משתה, יתכן שמלבד שתיית משקה המשכר צריך גם לשתות יין מדין שמחה, משא"כ אם זה גופא הגדר בקיום דין השמחה.

והנה בעצם גדר משתה ושמחה צ"ב אם באמת הו"ב ענינים, דבפשוטו לכא"ו "משתה ושמחה" הוא כפילות, שהרי בכל מקום משתה [יין וסעודה] בכלל שמחה. ועמד בזה החת"ס (ת"מ תצוה) וכו' ב' צדדים, או דמשתה בא ללמדנו על משתה יתירה דהיינו לבסומי. או לשי' הרמב"ם (אבל יא,ג) דאבילות נוהג בפורים, ופי' החת"ס דהוא משום דלא נאמר בו "ושמחת" כמו ביו"ט אלא "שמחה" דילפי' בגמ' (ה) שאסור בהספד בלבד, [וביאורו י"ל דאינו ציווי על הגברא אלא דין כללי ביום]. הרי דהשמחה האמורה אינה של בשר ויין, ולכן נא' גם משתה עי"ש.

ומבואר דב' צדדים הם אם "משתה" מוסיף על השמחה או שעומד בפני' ואין לו שייכות לשמחה. ובזה תליא גם דין לבסומי כנ"ל, אכן הנפק"מ הנ"ל אם צריך גם יין ליתא, שהרי אם הוא מוסיף ע"כ זהו קיום דין השמחה. ואם עומד בפני', זהו לצד ד"שמחה" רק אוסר בהספד ואינו מחייב בשתיית יין, ועיין.

הרב צ. גלעזר

חיוב לבסומי - להודות ולהלל

כ' השו"ע (בסי' תרצ"ה ב') חייב איניש לבסומי עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. והק' ע"ז בביה"ל שם וא"ת היאך וחיבו חז"ל מה שנזכר בתורה ובנביאים בכ"מ הלכות למכשול גדול וי"ל מפני שכל הניסים שנעשו לישראל בימי אחשוורוש היו עי" משתה כי בתחילה נטרדה ושתי עי" משתה ובאה אסתרו וכן ענין המן ומפלתו היה עי" משתה ולכן חיבו חכמ' להשתכר עד כדי שיהא נזכר הנס הגדול בשתיית היין, ע"כ.

ואכתי לא נתיישב לי בזה, דמ"מ השכרות הוא מכשול גדול, ואיך מתורץ הקושיא. ונראה בס"ד לבאר דבריו, ובהקדם דברי הארחות צדיקים בשער האהבה, שהאריך שם בחסרונותיו של שתיית היין וגם במעלותיו, ובתוך דבריו כתב - היין יוסיף חכמת המשכיל וכפיל שטות האויל ויחדש אהבת אוהב ויעורר איבת האויב ויפתח יד הנדיב ויחזק לב הכילי, ע"כ. וחזינן מדבריו דמתכוננת היין להעצים ולחזק את החושים והכוחות הטמונים בקרבו, ולהוציאם מן הכח אל הפועל.

ומעתה נראה דסוף מעשה במחשבה תחילה, דמי שמתיישב לשתות בכונה טהורה זו, כדי לזכור את הניסים של פורים עי" שתיית היין, לא יצא מכשול משכרותו אלא אדרבה זה יעצים ויחזק את הכרתו בנס ויוציאו מן הכח אל הפועל להודות ולהלל.

הרב שלו רובנר

חיוב לבסומי במלך ובכהנים

לדעת הרמב"ם בפ"ב מהל' מגילה דכתב בחיוב שתיית יין בפורים, בזה"ל כיצד חובת סעודה זו שייאכל בשר וכו' ושוטה יין עד שישתכר וירדם בשכרותו. צ"ע אם מלך ישראל מקיים חובה זו, כי כתב הרמב"ם בפ"ג מהל' מלכים ה"ה וז"ל המלך אסור לשתות דרך שכרות שנאמר אל למלכים שתו יין עכ"ל, וכן צ"ע בכהנים אנשי משמר ואנשי בית אב דאסורים ביין וכדפסק הרמב"ם בפ"א מביאת מקדש ה"ז, איך קיימו חובת שתיית יין בפורים, וצ"ל דהם אינם בכלל מחמת איסורם.

הרב מרדכי ליסיצין

שיעור עד דלא ידע לקיים נזכירה דודיך מיין

התוס' בפסחים קו כ' בטעם דין קידוש שאחז"ל "זכרהו על היין" דכתיב נזכירה דודיך מיין [וביאר הבית אהרן דעי"ז נזכר במ"ת דשבת היא זכר למ"ת] ומבואר דיש ביין מלבד שמחה, גם זכרון אהבה "נזכירה דודיך מיין" היא האהבה הגדולה של שעת מ"ת.

ובזה יש לטעום מיינה של תורה בגדר דין שתיית יין בפורים דבזה הוא חלוק משאר המועדים שבהם חיוב היין מדין שמחה, ועל כן יש שיעור בשתייה לפי הרגיל בשיעור המשמח. אבל השתייה דפורים אינה משום שמחה גרידא אלא מדין אהבה, מאהבת הנס שנעשה להם שקיימו וקיבלו מאהבה. ובשתיית היין מתורמם להכרה בנס ואהבת הש"י, והו"ו יותר משיעור שמחה, ובעצם אין לאהבת ה' שיעור, אלא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, שכבר אינו מוסיף הכרה בנס, שאז תו לא מתקיים הענין של נזכירה דודיך מיין, ואינו מוסיף אהבה, וזהו השיעור.

הרב צ. גלעזר

ועורר שנאת אחים לבנים

בפיוט 'אשר הניא' נאמר "ועורר שנאת אחים לבנים", ונראה לפרש עפ"י מ"ש בסדר הדורות (עמ' כ"ז ובד"ח תשס"ג) שמביא מספר הכוונות שער פורים, שהמן היה גלגולו של עשו. והנה כל דרכו של המן להשמיד ולאבד היתה בדרכו של עשו, שהמן רצה להרוג האבות והאמהות עם ילדיהם ביום אחד, ואחז בזה באמונתו של עשו זקן זקנו, שעליו אמר יעקב אבינו (בראשית לב, יב) "פן יבוא והכני אם על בני".

וזהו הפי' שהמן עורר את שנאת אחים - את השנאה הכבושה שהיתה לעשו על יעקב, לבנים - על ישראל כשרצה המן להכות בגזירתו אם על בניו, ובכך מימש את השנאה הישנה של עשיו שגם רצה לעשות כך אלא שנמנע ממנו. [והסדר דורות שם כתב שמרדכי היה גלגול של יעקב אבינו, לפי' המן עורר את שנאת עשו זקנו על מרדכי שהיה בבחינת יעקב].

שו"ר בספר 'דגל מחנה אפרים' פ' ו' ישלח בפס' הנ"ל שיש כאן רמז שיעקב גם התפלל על כלל ישראל שינצלו מהגזירה של המן הרשע, כי 'הצילני נא מיד' הוא ראשי תיבות 'המן'. והמילה 'מיד' הוא אותיות 'מדי' רמז שיצילנו מהמן שבא ממדי, עכ"ד. ולדבריו יתפרש נפלא לפי רמז זה המשך הפסוק 'פן יבוא והכני אם על בניו', שהרי זו היתה גזירת המן "להשמיד להרוג ולאבד וגו' מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד".

הרב משה חיים לייטער

ארורה זרש

בפיוט שושנת יעקב אומרים "ארורה זרש", והמקור מצאתי באסתר"ר (פרשה י), "ואמר רב, צריך לומר ארור המן, ארורים בניו, ארורה זרש אשתו, דכתיב (משלי י) 'זשם רשעים ירקב', והמאירי (מגילה ז:) הביא כן בשם הירושלמי (מגילה פ"ג ה"ז), ולפנינו ליתא. ובאוצר המדרשים (אסתר עמ' 61) כתוב שזרש אשתו היתה רשעה יותר ממנו, שהיא יעצה אותו יעשו עץ וגו'.

ובפשטות הטעם שהיא ארורה הוא משום עצתה יעשו עץ גבוה חמישים אמה' (אסתר ה, יד), ובמדרשים (אסתר ט, ט, ו) מבואר שזו היתה עצה גדולה, כיון שחקרה ומצאה שלא היה מעולם שום יהודי שניצל מהריגה מעין זו, אך במדרש פנים אחרים (נוסח ב, ה) מבואר שאדרבה, זרש אמרה לו שלא יצליח, ועצה זו היתה של אוהביו.

ונראה לומר עוד, שהיא ארורה משום העצה השניה שאמרה 'אם מזרע היהודים היהודים מרדכי וגו' לא תוכל לו, כי נפול תיפול לפניו (אסתר ו, ג), ופירש המלבי"ם שבמה שאמרה 'כי נפול תיפול לפניו' היתה עצה גדולה, שאמרה לו: תתחנן לפניו עד שיכנע לך קצת ויפסיק להתפלל [כדי שלא ישוב לשקו ולתעניתו], ואז יפול בידך, וזו חכמה גדולה להרע, (עיין מגילה טז. כל האומר דבר חכמה וכו').

ועי"ל, כי המן שהיה עמלקי רצה שמרדכי יחמול עליו כמו שחמל שאול על אגג, וכמו שנענש שאול על מה שחמל על אגג, ובעונש זה באה גזירת המן כמבואר במגילה (יג), כן יענש מרדכי על זה גופא שיחמול עליו, וממילא יוכל לתלותו, וגם זו חכמה גדולה להרע.

הרב יצחק לוין

וגם חרבוה זכור לטוב

בשו"ע סי' תת"צ סט"ז כתב "צריך שיאמר ארור המן ברוך מרדכי וכו', וצריך שיאמר וגם חרבוה זכור לטוב" עכ"ל, ומקורו מהטור בשם ירושלמי פ"ג דמגילה ה"ז, והטעם כתב בהג' מימוניות פ"א דמגילה אות ז' "... כדאמר, אתא אליהו אידמי ליה לחרבוה", וכן הביא הדרכי משה שם בשם ההגה"מ.

וקצ"ע, דבגמ' דילן דף ט"ז ע"א איתא, "ויאמר חרבוה וגו' א"ר אלעזר אף חרבוה רשע באותה עצה היה, כיון שראה שלא נתקיימה עצתו מיד ברת, וה"ד וכו'", ומשמע דהבבלי פליג אירושלמי, וא"כ צ"ע שפסקו הטור והשו"ע כירושלמי נגד הבבלי. [וע"כ דהטור ושו"ע הבינו דטעם הירושלמי הוא דהגיע נס על ידו, ולא משום דהוא אליהו, ולכן א"יז סותר להבבלי, ודלא כהבנת ההג"מ, אך קצ"ע דהדרכ"מ ג"כ הביא להגה"מ].

ובלא הטעם שהוסיף ההג"מ היה אפשר"ל, שאף שחרבוה היה רשע, מ"מ כיון שהגיע נס על ידו זכור הוא לטוב, ולא פליג בבלי אירושלמי, אך מההג"מ מבואר דדוקא משום דהוא אליהו צריך שיאמר זכור לטוב, וא"כ להבבלי אין מקום לומר כן, וצ"ע. עוד יל"ע, דלכא"ו השמיט הרמב"ם את דין הירושלמי הנ"ל, וצ"ע הטעם, ודשלמא הא דצ"ל וגם חרבוה זכור לטוב, י"ל דס"ל לרמב"ם דבבלי פליג אירושלמי וכנ"ל ולכן השמיטו, אך הרמב"ם השמיט גם הא דצ"ל אחר המן וכו', וצ"ע.

והמחזיר תשובה שלימה, זכור לטוב.

הרב י. א. פרלמוטר

בהראותו את עשר כבוד מלכותו ואת יקר תפארת גדולתו (א, ד)
 במגילה יב. מלמד שלבש אחשוורוש בגדי כהונה ופרש"י שהיו בגדרי כהן גדול, והגמ"י יליף לה מהלשון לכבוד ולתפארת הנאמר בכהן הדיוט, ומנלן לרש"י. ויש לחפש במדרשים שהיה של כהן גדול.

הרב מנחם ש. כהן

חור כרפס ותכלת אחוז בחבלי בוץ וארגמן... (א, ו)

ולקמן (ח' ט"ו) כ' "ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור ועטרת זהב גדולה ותכריך בוץ וארגמן..." וזכירנא שראיתי בס' של ידידי הר"ר משה לייטר שליט"א שדייק שיש השוואה בין בגדים השונים הנמצאים בשני פסוקים אלו, יעו"ש.

אמנם יש הבדלים, אבל זה נובע משנוי האופי של עניני שני הפסוקים, דהיינו בראשון מדובר על **מצעות** וכמו שפירש"י על המגילה, ואילו בפסוק השני איירינן **במלבושי מרדכי**. ולכן בראשון כ' **כרפס** וכדפי הש"ס "אריבר"ח כרים של פסים" (מגילה יב). שכמובן לא שייך במלבושי מרדכי, ואילו בפסוק השני כ' **בלבוש מלכות**. גם מש"כ **ועטרת זהב גדולה** שייך נמי במלבוש ולא במצעות כמובן, (אף שגם שם היה זהב וכנא' מטות זהב וכסף), עכ"פ בר מן הל"ן יש השוואה גמורה בין המצעות למלבושי הכבוד.

ונראה בס"ד, דמבואר באסתר"ר (פ"ז אות יג-יח) שמרדכי הזהיר לא ללכת לסעודה, והיה ניתן לחשוב דע"ז הפסיד תענוג מתענוגי המלכים שהיה שם, ולכן כ' ומרדכי יצא בלבוש וכי דמשמעו בזה דלא מיבעיא דלא הפסיד אלא אדרבה יצא בכבודו ובעצמו **בלבוש מלכות** שהתאים בדיוק לתענוגים האלו שהיו שם בתור **מצעות** בלבד!

ויסוד זה כבר ידוע בשער בת רבים בשם הגר"א ז"ל [ע' אבן שלמה (ב' י')] דמה שמשיג בעל תאוה אחרי רוב השתדלות **בענין רע** נעשה לתמימי דרך **בענין טוב** בלא עמל. וכע"ז כ' הקה"י במכתב שכל ההנאות שהאדם נמנע מהם מפני כבוד שמים משתלם לו ממק"א בהמשך הזמן, ע"כ.

הרב שלו רוברג

לעשות כרצון איש ואיש (א, ח)

במגילה (יב), "לעשות כרצון איש ואיש, אמר רבא, לעשות כרצון מרדכי והמן, מרדכי, דכתיב 'איש יהודי', המן, 'איש צר ואויב'." רש"י פירש שמרדכי והמן היו שרי המשקים במשתה, ועיין במהרש"א שפירש שהכתוב תלה את כלל ישראל במרדכי, והיינו כרצונו שלא להאכילן ולהשתותן דבר איסור, דמרדכי גופיה ודאי לא היה נהנה כלל מאותה סעודה, וכן תלה כלל האומות בהמן, שרצונו בכל אכילות.

ועוד נראה לפרש עפ"י מש"כ בקב הישר (פרק צח) באריכות, שאף שאכלו כשר באותה סעודה, מ"מ כוון אחשוורוש בסעודתו שהשפע היורד מלמעלה למטה על ישראל לא ירד בשכינתא אלא בסט"א, וע"י שנהנו מסעודתו היו כאילו כביכול ניקו מהסט"א, ומה"ט אסור לאכול אצל גוי אפילו מאכלים כשרים, ע"ש. ולפ"ז י"ל שזהו הכוונה כרצון מרדכי והמן, ושניהם קיימי על ישראל, דרצון מרדכי היה שעכ"פ האוכל עצמו יהא כשר, ורצון המן היה שהאוכל יבא מכחו - מהשפעת הסט"א, ויביא להם מכשול.

הרב יצחק לוי

ויאמר המלך לחכמים יודעי העתים (א, יג)

בש"ס מגילה (יב): ויאמר המלך לחמ"י ומאן חכמ' רבנן, יודעי העיתים שיודעים לעבר שנים ולקבוע חדשים, א"ל דיינה ל, אמרו היכי נעביד, נימא ליה קטלה למחר פסיקן ליה חמריה ובעי לה מינן וכי אמרו ליה מיום שחרב ביהמ"ק וכו'.

ומעודי תמהתי דלכא"ו לא מצינו שכעס על המן כלל על אף עצתו להרוג את ושתי, ותיצתי לעצמי דמ"מ על היהודים עשני עוצם שנאתו להם היה כבר מוצא עלילה וכדרכן של האומות.

אבל שוב האיר ה' את עיני לדברי הש"ס שם (בדף טז). "וחמת המלך שככה, שתי שכיכות הללו למה... אחת של אסתר ואחת של ושתי ופירש"י שם רצ"ה אחת של אסתר "שהיה כעוס אחשוורוש על מה שעשה המן לאסתר", עכ"ל. ומיניה, דמאי דאיתא "אחת של ושתי", ה"נ פירושו שכעס של המן במה שגרם הריגת ושתי, ואתי שפיר שחששו החכמ"י יודעי העיתים לזה".

הרב שלו רוברג

אם על המלך טוב יצא דבר מלכות לפניו (א, יט)

וכן להלן כמה פעמים (ג ט, ה ד) בנוסח כזה "אם על המלך טוב", ואולי יל"פ ע"פ הגמ"י ב"ב קעג: דבי דינא דפרסאי דנים דברים שלא כהוגן בלי טעם, וכאן היו שבעת שרי "פרס" ומדי, ולכן הגורם לעשיית דברים הוא לפי המצב רוח, וזש"א לאחשוורוש כל פעם "אם על המלך טוב" - אם יש למלך מצב רוח טוב לעשות כך.

הרב יצחק ליסיצין

ויהי אומן את הדסה (ב, ז)

בב"ר (ל' ח') איתא מרדכי וכו' פעם אחת חזר על כל המניקות ולא מצא לאלתר [ובילק"ש אסתר תתרג איתא לאסתר] מניקה, והיה מניקה הוא. וכ' ת"ו שבת נג: שהיה למרדכי שכר ליתן למניקה, אך לא היה מוצא מניקה. וצ"ע למה הוזקקו לנס, הרי כשם שמניקה שהיה מוצא היתה מועלת לה, דהיינו שלא הכירה אסתר עדיין איזו מניקה שלא לינק מאחרות, א"כ יכל מאותו כסף לקנות ביצים וחלב למסמס לה, כמו שעושה אב לבנו כשמתעברת אשתו ונעכר חלבה, כבימות מב: לרש"י שם [דלא כרמב"ם פ"א מגרושין הכ"ה שמאכיל ביצים וחלב את המניקה לרפא את חלבה]. ולפמש"כ חת"ס (כתובות ס:): דגם לרש"י מועיל המסמוס רק עם ההנקה, א"ש. אבל בשו"ת רעק"א (ח"א סי' צ"ה ד"ה והא) מבואר דסגי ליה במסמוס גרידא. וי"ל דבעלמא אין החלב נעכר ע"י עיבור אלא אחר ג' חדשים ככתובות שם, אבל תוך ג"ח א"א לתינוק לזון מביצים וחלב, ואסתר היתה בתוך ג"ח. אבל דגרש כרמל (פר' שמות) שכ' שמשרע"ה בג' ירחים שהוצפן האכילוהו ביצים וחלב, מבואר דגם בתוך ג"ח סגי ליה בהו, א"א כ' נימא דמשרע"ה שאני כדב"ר י"א ו'.

הרב יצחק ליסיצין

ומרדכי יושב בשער המלך ב יט

מה שישב דווקא שם, אולי י"ל משום מש"א לעולם ירוץ אדם לקראת מלכים. א"נ כדי שאסתר תהיה מירתת מבעלה מרדכי כדין בעלה בעיה, ועי"ז יהא מרדכי בטוח שגם אם נבעלה, באונס הוא דלא מיתסרא עליה. ולכן הוצרך להיות בשער המלך, דאפשר שכל ארמון המלוכה וחצרותיו היו כ"עיר", כבעירובין כ"ו א' בחצרו של חזק'.

הרב יצחק ליסיצין

בימים ההם קצף בגתן ותרש משמרי הסף וכו' ויבוקש הדבר וימצא (ב, כא)

יעוין בגמ' (יג): א"ר חיא בר אבא בגתן ותרש טרסיים היו וכו' ואומרים זה לזה וכו' בא ונטיל ארס וכו' א"ל והלא אין משמרתו ומשמרתך שוה, ופירש"י אני ממונה על עבודה אחת ואתה ממונה על עבודה אחרת, א"ל אני אשמור משמרתו ומשמרתך והיינו דכתיב ויבוקש הדבר וימצא שלא נמצא במשמרתו. ועי' מהרש"א ש"ס"ף הוא כלי כלומר דשומרי הסף הם שומרי הכלים שהיו ממונים להשקות את המלך. אכן מדברי רש"י מבואר שהיו ממונים על ב' עבודות שונות, אמנם ע"כ דע"ש ב' העבודות נקראו בשם "שומרי הסף" וצ"ל שאחד היה ממונה על הכלים ואחד על הפתח דבשניהם מצינו שנקראים סף.

אמנם המהרש"א הקשה על רש"י מה הכריחו לפרש שכל אחד היה ממונה על עבודה אחרת. ובר"ף [על העין יעקב] בסוגיין ביאר את דעת רש"י דהוכרח לפרש כן מהא דאמרו בגמ' וימצא - שלא נמצא במשמרתו, עיי"ש.

ועיני מש"כ רש"י בפ"י התורה עה"פ ושמרו את משמרתו (במדבר ג, ז) וז"ל: כל מינוי שהאדם ממונה עליו ומוטל עליו לעשותו קרוי משמרת בכל המקרא ובלשון משנה כמו שאמרו בבגתן ותרש (מס' מגילה) והלא אין משמרתו ומשמרתך שוה וכן משמרות כהונה ולויה. ומפורש דעתו דמשמרת היינו מינוי על סוג עבודה וכמש"כ בסוגיין, וממילא הוכרח לפרש שכ"א היה ממונה על עבודה אחרת.

הרב מנחם ברגמן

ויגד לאסתר המלכה ותאמר אסתר למלך (ב, כב)

"הגדה" הוא מלשון המשכה, כמו גוד אחית, שמרחיב הסיפור. וי"ל שמרדכי הרחיב בדיבור עם אסתר כי אשתו היא. ואסתר אמרה למלך בקצרה כפי ההכרח, שלא להרבות בשיחה עמו, לכך כתיב ותאמר.

הרב יצחק ליסיצין

לראות היעמדו דברי מרדכי כי הגיד להם אשר הוא יהודי (ג, ז)

אולי יל"פ שהכירו בו שלעולם לא יכרע ולא ישתחוה, אלא שאולי יאלץ להחליף תשובתו על כך, ולא יעמדו "דבריו" שביאר מה שלא משתחוה כי הוא יהודי כופר בע"ז, אלא יתרץ עצמו בתשובה אחרת שאינה פוגעת בהמן.

הרב יצחק ליסיצין

המשך »

ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו כי הגידו לו את עם מרדכי (ג, י)

אפשר לפרש ע"פ המשנה בכלאים פ"ב מ"א וב"ב צד: כל סאה שיש בה רובע ממין אחר, ימעט. ר' יוסי אומר יבור, משום דמיחזי כמקיים כלאים, פרשב"ם מאחר שמתחיל למעט ומניח מקצתן מיחזי כאילו מטיל אותן בידים וזורען במתכוין. ועוד ע"ד"ז שם משנה ה' אם ניכש או כיסח, אומרים לו עקור את הכל, דאל"כ גלי דעתיה דניח"ל בנשארים מדעקר הכל חוץ מזה. ע"ד"ז י"ל בהמן שאם יתחיל לעקור מעם ישראל את מרדכי ואת השאר יניח, גלי דעתיה דניח"ל בקיומם, ובזיון הוא לו להחשיבים שיש בהם צורך. לכך ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו כי הגידו לו את עם מרדכי.

הרב יצחק ליסיצין

ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו (ג, י)

צ"ב מה הבזיון בזה, ונראה שהרי המן אמר "וכל זה איננו שווה לך" (ה, ג) כיון שמרדכי היה מראה לו את שטר המכירה שהמן מכר את עצמו למרדכי לעבד. ומסתבר שדבר זה לא היה ידוע לרבים [וכדמצינו במצרים שאין עבד נעשה שליט]. ולכן חשש המן שאם יהרוג את מרדכי לבדו, יכול להיות שיורשו של מרדכי ימצא את השטר ויפרסמו, ואז יהיה בזיון גדול להמן, משא"כ אם יהרוג את כל היהודים שלא יהיה למרדכי יורש.

ולפי"ז יובן מש"כ בתרגום שני (ד, א) שהמן גזר שמי שיקנה יהודי לעבד דינו ליהרג. והיינו שהמן חש מהאפשרות שמרדכי ימכור את עצמו כעבד לגוי, וכיון שמה שקנה עבד קנה רבו, ישתעבד המן לאותו קונה ולא תועיל הריגת מרדכי, ומש"כ רצה למנוע לגמרי שהגויים לא יקנו יהודים לעבדים.

הרב אהרן שמואל סולברג

את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד (ג, יג)

מקשים, אחר שכי' את כל היהודים' מדוע חזר וכפל 'מנער ועד זקן טף ונשים'. וי"ל ע"פ פירוש העץ יוסף (בסידור אוצר התפלות), וז"ל "להשמיד, זה כלוי בנים כמז"ל (ויק"ר ז, א) ע"ה"פ (דברים ט, כ) "ובאהרן וגו' להשמידו", להרוג, אח"כ את הגדולים (כלומר) אבותם שהיא מיתת אכזריות, שאבות יאכלו בוסר בראותם ברעת צאצאיהם לעיניהם תחלה וראש ואח"כ יהרגם הם. ואח"כ: ולאבד, את הגופים בל יקברו, ופי' מ"ש להשמיד להרוג הוא: "מנער ועד זקן", כי מן הנערים יתחילו, ועל אבותם אמר: עד זקן (זקן הוא כינוי לאב, ונקרא זקן כלפי הנער), ואח"כ עד"ז: טף, הם העולים ויונקים על חיק אמותם, ואח"כ הנשים בעצמן. וזה ביום אחד כי אין הפור עוזר לו כי אם ביום ההוא" וכו', ע"כ.

הרי שהמן התאכזר בגזירתו, שלא רק שיש להשמיד את כל היהודים, אלא שיש לעשות זאת באופן האכזרי ביותר, שימותו הבנים בחיי אבותם ואמותם **ביום אחד**, היפך מה שכתוב בתורה (ויקרא כב, כח) "אותו ואת בנו לא תשחטו **ביום אחד**". ובזה מיושב, שהרי קודם כל גזר המן להשמיד את כל היהודים בלי יוצא מן הכלל, ואח"כ מפרט באיזה סדר יהרגו, הנערים בחיי אבותם ורק אח"כ האבות, וזהו "מנער ועד זקן". וכן גזר להרוג היונקים בחיי אמותם, ורק אח"כ האמהות, וזהו "טף ונשים". כי המן ברשעתו רצה להתאכזר עליהם כמה שיותר, כי כך היא דרכו של עמלק.

ועוד נראה לומר שהמן רצה להתנקם בעם ישראל על ששמואל הנביא מנהיגם ונביאם הרג את זקנו אגג. ואמר לו שמואל לפני שהרגו (שמו"א טו, לג) "ויואמר שמואל כאשר שכלה נשים חרבך כן תשכל מנשים אמך" וגו', ופי' המפרשים כמו שהרגת את בני ישראל והשארת את אמותיהם שכולות, כן תהיה אמך שכולה כמו הנשים ההן, עכת"ד (עי' טעמא דקרא שם).

הרב משה חיים לייטער

ויצא בתוך העיר ויעקב זעקה גדולה ומרה (ד, ה)

ובפס' ו' ויצא התך אל מרדכי אל רחוב העיר, אפשר שכמש"א בתענית ט"ו א' שברחובה של עיר היו מתפללים בתעניות, ונותנין אפר בראש כאו"א, לכך גם מרדכי התענה ולבש שק ואפר וזעק בתפלות ברחוב העיר.

הרב יצחק ליסיצין

ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו, ואת פרשת הכסף ... (ד, ז)

יש להבין למה הזכיר לו דוקא את "פרשת הכסף" שהוא לכאורה ענין שולי בכל הגזירה. וכן יש לדקדק במה שאסתר אמרה בסוף לאחשוורוש 'כי נמכרנו אני ועמי' (אסתר ז, ד), למה היה חשוב להזכיר לו ענין המכירה.

ונראה כי בזה היה תלוי שורש ההצלה, כי הרי המן בא בטענה לאחשוורוש שיהודים אינם שוים מצד עצמם כלום, ואמר 'ולמלך אין שוה להניחם' (אסתר ג, ח), וא"כ במה תצדק אסתר לפניו. אך אם האמת כדברי המן שהיהודים ראויים מצד עצמם לכליה, א"כ למה היה שם "מסחר" של כסף, וע"כ אינו אלא שנהא בעלמא וכל הטענות הם שקר וכזב, ומצד ה"מכירה" ניתן ממילא לבטלו בטענת מקח טעות. וזהו היה שורש ההצלה וטענת אסתר 'כי נמכרנו אני ועמי'.

ועיין בתוס' מגילה (יג): **שהכסף** בגימטריא **העץ**, ולפי דברינו יש בזה עומק נפלא, כי מה שנתלה המן על העץ לא היה אלא מפני שהיה שם ענין של כסף.

הרב יצחק לוין

ויעבור מרדכי (ד, יז)

א. איתא במגילה (טו), "ויעבור מרדכי", מלמד שהעביר ראשון של פסח בתענית. והקשו האחרונים, אמאי לא אמרו דגדולה מזו עבר, דביטלם ממצות עשה דאורייתא דאכילת מצה.

ובערול"ג (יבמות קא:): תירץ, דהא שיעור עינוי הוא בככותבת, ומאיך שיעור אכילת מצה הוא בכזית, וא"כ שפיר קיימו את שניהם, דאכלו כזית מצה, אך אכתי חשיב דהתענו כיון דלא אכלו ככותבת. [וע"ע מש"כ בהרחבה בהאי שינוייא, בשו"ת בנין ציון החדשות ח"ב קכ"א, ובשו"ת שבערול"ג בסוף יבמות סי' ט"ו, ובשד"ח מע' א' כלל ש"ע, ובאחיעזר ח"ב כ"א אות ג']

ב. והדברים מפליאים, דלכאורה בסוגיא ביבמות שם מוכח מיניה וביה דלא אכלו כלל, דהנה רבי מאיר קאמר התם, מעשה באחד שנפל לבור הגדול ועלה לאחר שלשה ימים, ואמרו לו לר"מ דאין מזכירין מעשה ניסים, ומקשינן מאי מעשה ניסים, אילימא דלא אכיל ולא אישתי, והכתיב וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים, והשתא אי נימא דאכלו כזית מצה, מאי מוכיחין מהתם דבעלמא דלא אכיל כלל לא הוי מעשה ניסים, וצע"ג.

ג. ומריש הו"א ליישב, דנראה לומר דאין הראיה ממה שעמ"י צמו שלשת ימים, אלא מדברי אסתר, דאמרה וצומו עלי שלשת ימים, ולא אמרה דיצומו כבר ביו"ט דפסח, ובפרט דזמן רב היה עד קיום הגזירה, ומרדכי הוא דקבע דיצומו ביו"ט דפסח, וא"כ היא סברה דלא יאכלו אפילו כזית, ואעפ"כ אמרה דיצומו שלשת ימים, ומוכח דאפשר להתקיים כך. ואע"ג דנתבאר דבכל תענית מצי לאכול כזית, אף אי לא הוי בפסח. מ"מ י"ל, דהנה בעצם דברי הערול"ג קשיא היאך שרי לאכול כזית, יהא אסור מדין חצי שיעור, ותירץ באחיעזר (שם) דכיון דאיכא מצות אכילת מצה אזי עדל"ת יעו"ש, ולפי"ז א"ש דדוקא בפסח שרי. ברם אכתי קשיא לדעת הערול"ג דתירץ דשרי כזית כיון דלא קיבלו עליהו כלל חצי שיעור. וביותר קשיא, דהא אכתי שמא אסתר נמי נתכוונה דיצומו בפסח, וא"כ היאך מוכיח מהא הגמ' דאין זה מעשה ניסים בלא אכילה כלל, וקמה וגם ניצבה הקושיא, וצע"ג.

הרב שלמה זלמן כהן

ויעבור מרדכי (ד, יז)

בגמ' מגילה טו. ילפינן מהכא שמרדכי גזר תענית והתענו ישראל ג' ימים החל מערב הפסח, שע"ז נא' 'ויעבור מרדכי' כיון שהתבטלו ממצות כזית ראשון של ליל פסח.

וצריך להבין מדוע נזדרז מרדכי לקבוע את הצום דוקא בימי הפסח, והרי הגזירה היתה אמורה להתקיים רק בחודש אדר שלאחמ"כ.

ונראה דהנה איתא בגמ' לעיל יב. שהטעם שנגזר כליה על אותו הדור הוא מפני שהשתחוו לצלם, ומה שזכו לנס הוא משום שלא עשו כן אלא לפנים, כלומר מיראה.

והנה הטעם שנצטוו על קרבן פסח כשיצאו בני ישראל ממצרים, הוא משום שכוין שהיו שטופים בעבודה זרה, אמר להם הקב"ה משכו וקחו לכם, משכו ידיכם מעבודת כוכבים, וקחו לכם צאן של מצוה, (רש"י שמות יב, ה) ומצינו גם בחז"ל שכשבני ישראל באו לעבור את הים, קטרג עליהם שרו של ים: הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי ע"ז, וזכותם לנס קריעת הים היתה משום שלא עבדו אלא לפנים. (זוהר שמות ק"ע ב').

ולפי"ז יש לבאר, דכיון דחג הפסח יש בו את הסגולה לצאת מטומאת העבודה זרה וכנ"ל, וידוע שבכל מועד חוזרת ההשפעה שנתגלתה בו בעבר, כמש"כ הקדמונים ז"ל, ולכן בחר מרדכי בדוקא את הימים המסוגלים האלו של חג הפסח, לכפר על עם ישראל שבאותו הדור, מחטא העבודה זרה שדבק בהם.

הרב אי"ש פרידליס

ותעמד בחצר בית המלך הפנימית... (ה, א)

במגילה (טו): "אמר רבי לוי, כיון שהגיעה לבית הצלמים נסתלקה הימנה שכניה, אמרה, 'אלי אלי למה עזבתני' (תהלים כב), שמא אתה דן על שוגג כמזיד ועל אונס כרצון, או שמא על שקראתיו **כלב**, שנאמר (שם) 'הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי'. חזרה וקראתו **אריה**, שנאמר (שם) 'הושיעני מפי אריה'". מימרא זו דורשת הסבר, מה נ"מ במה שקראתו כלב או אריה, וכבר עמדו בה מפרשים רבים.

ונראה לבאר, כי טבע הכלב הוא ליכנע לאדונו, משא"כ האריה שהוא מלך החיות אינו נכנע בפני שום בריה. לפ"ז י"ל, שמתחילה חשבה אסתר שאחשורוש הוא בבחינת "כלב" שקצת נכנע לפני הקב"ה, וכמבואר בגמ' (גי): שאחשורוש אמר להמן: "מסתפינא מאלהיו, דלא ליעביד בי כדעבד בקמאי", וממילא חשבה שיש לה סיכויים לשכנע אותו שלא לבצע את הגזירה, אך יש בזה חסרון בתלות גמורה בהקב"ה, לכך קראתו שוב "אריה", והחשיבתו כאריה שאינו נכנע כלל מלפני ה', ואין לה שום סיכוי לשכנע את אחשורוש, ואין הישועה תלויה רק בהקב"ה לבד.

הרב יצחק לוי

יבא המלך והמן היום אל המשתה אשר עשיתי לו (ה, ד)

בש"ס מגילה (טו): ת"ר מה ראתה אסתר שזימנה את המן... ריב"ק אומר אסתר לו פנים כדי שיהרג הוא והיא, ע"כ. ופירש"י [נ"א] וכי גזרי גזירה ומית חד מינייהו בטלי הגזירה, והגר"י ברלין ציין שם לתענית (כ"ט) ושם ביאר ברש"י ד"ה ומית חד מינייהו, 'מן היועצין וכסבורין שאירע להן על שהרעו לגזור', ע"כ.

וצע"ג, דא"כ למה אסתר היתה צריכה להתחנן על נפשה וכנא' ותוסף אסתר ותדבר לפני המלך... להעביר את רעת המן האגגי ואת מחשבתו אשר חשב על היהודים וכי - הלא ממילא בטלה הגזירה דמיתת המן, וצ"ע.

הרב שלו רובנר

ויאמר המלך להמן מהר קח את הלבוש ואת הסוס באשר דברת ועשה כן למרדכי היהודי היושב בשער המלך אל תפל דבר מכל אשר דברת (י, א)

לכאור' קשה למה צריך להוסיף 'אל תפל דבר' הלא כבר אמר לו 'אשר דברת ועשה כן ולמה כפל דבריו.

ויש לפרש ע"פ מה דאי' ברש"י יבמות קד. דקריאה בחליצה לא מעכבא דכתיב "ככה יעשה" ודרשינן דדוקא דבר שהוא מעשה מעכב, אך קריאה היא דיבורא בעלמא ולכך לא מעכבת. ולפ"ז ה"ה הכא יל"פ דכאשר אמר אחשורוש 'ועשה כן' היה מקום לדייק בדבריו דדוקא המעשה מעכב דהיינו ההלבשה בלבוש המלך וההרכבה על הסוס, אך הקריאה ד'ככה יעשה לאיש' שצריך לקרוא לפניו אינו לעיכובא, לכך היה צריך אחשורוש להוסיף 'אל תפל דבר' שהוא לשון דיבור כדדרשינן בירושלמי (תרומות פ"א ה"ד) ולא יראה בך ערות דבר - ערות דיבור, ובא להגיד בזה שגם את הקריאה דככה יעשה לאיש לא ישמט מלעשותה.

הרב חנניה הסגל

ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר (ח, טז)

במס' מגילה טז: דרשינן מהכא שאורה זו תורה, וששון זו מילה, ויקר אלו תפילין. ופירש שם רש"י ד"ה זו מילה, דעל כל אלו המצוות גזר המן שלא לקיימן.

וקשה מדוע בתפילת "על הניסים" לא מזכירים דבר זה, וכשתמהתי כן לפני מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, ביום הפורים תשס"ט, השיב, דכל זה כלול במילים "להשמיד להרוג ולאבד", כלומר דחוץ ממה שגזר עליהם כליה על הגוף, ביקש המן גם להשמיד את הרוחניות ע"י הגזירות הני"ל, ושאלתיו, א"כ מדוע בחנוכה כן מוזכר במפורש הגזירה של "להשכיחם ותרתי" ובפורים לא, ותיירץ, שבחנוכה הגזירה היתה רק על הרוחניות, אבל בפורים שהגזירה היתה גם על הגוף וגם על הרוחניות, נכלל הכל במילים "להשמיד להרוג ולאבד". עכ"ד. ועיין ב"בית הלוי" עה"ת סוף פר' כי תשא בעניני הפורים מש"כ בזה.

הרב אי"ש פרידליס

אורה ושמחה וששון ויקר (ח, טז)

כ' במנחת שי דין לחוד חסר ו"ו. ונראה לבאר טעם בזה דששון כתיב חסר ו', עפ"י מה דאיתא בגמרא מגילה ט"ז ע"א ששון זה מילה וכן הוא אומר (תהלים קי"ט) שש אנכי על אמרתך.

והנה מצאנו בכמה מקראי דענין חסר ו"ו מורה על חסרון, לדוגמא,

רש"י בראשית פ"ח והוא ישב פתח האהל - ישב כתיב, בקש

לעמוד, אמר לו הקב"ה שב ואני אעמוד. וכן ברש"י

המשך >>

בראשית פכ"ג ועפרון ישב בתוך בני חת - ישב כתיב חסר, אותו היום מנוהו שוטר עליהם.

והנה בכתובות ח ע"א, בבי מהולא, דהיינו סעודת הבן של ברית מילה אין אומרים בה שהשמחה במעונו משום צערא דינוקא, ובמאירי שם והשמחה מתבלבלת ליראת צערו של תינוק.

ולפ"ז א"ש דששון הרי זו מילה, וכיון דאית ביה צערא לינוקא וחסר בשלימות השמחה ששן כתיב חסר ו"ו.

הרב בנימין י. גודמן

ביום ההוא נתן המלך אחשורוש לאסתר המלכה את בית המן... ותשם אסתר את מרדכי על בית המן (ח, א-ב)

האחרונים נתקשו איך השתמש מרדכי בבית המן והרי המן מזרע עמלק והנכסים אסורים בהנאה, ופירשו בזה כמה פירושים, י"א שהוא היה מהרוגי מלכות והרוגי מלכות נכסיהם למלך ולא היה אסור בהנאה אמר שניתן למלך, ויש שאמרו שהמן היה עבד של מרדכי ומה שקנה עבד קנה רבו, ויתכן לומר ביאור אחר דבפסוקים כתוב כך בפרק ח' פסוק א' כתוב "ביום ההוא נתן המלך אחשורוש לאסתר המלכה את בית המן צורר היהודים" וכו' ואח"כ בפסוק ב' כתוב "ותשם אסתר את מרדכי על בית המן" וכן בפסוק ז' כתוב "ויאמר המלך אחשורוש לאסתר המלכה ולמרדכי היהודי הנה בית המן נתתי לאסתר".

ונראה עפ"י דברי החינוך במצוה תר"ד שהמצוה להכרית זרעו של עמלק נאמר רק בזכרים ולא בנשים עיי"ש במנח"ח ונראה שכיון שאין הנשים מצוות במחיית עמלק ודאי שכלפיהם הממון לא נאסר בהנאה ולכן אחשורוש שם את אסתר על בית המן ואחר שנהיה אצל אסתר וכבר אינו אסור בהנאה נתנה למרדכי וכמש"כ "ותשם אסתר את מרדכי על בית המן" ולכן לא היה אסור בהנאה.

הרב צבי רותן

ואת עשרת בני המן יתלו על העץ (ט, יג)

מבואר בתרגום [ראשון ושני] שתלו את בני המן על העץ שתלו את המן, ומחשבים שם את סדר תלייתם [ובגוף החשבון שם יש להעיר ואכמ"ל]. והנה מבואר בפסוקים לעיל (ג, ז-יב) שגורל המן היה בניסן, והרצים יצאו דחופים ב"ג ותלייתו היתה בפסח. ואילו תליית בני המן היתה כמעט שנה לאחר מכן, שהרי תלו אותם ב"ד אדר, ולכאורה הדבר נראה פלא, איך יתכן שהמן הרשע עמד שם כמעט שנה ונשאר שלם בגופו, ולא נרקב כדרך כל האדם וכל שכן רשע כמותו. ואולי נס גדול היה כאן כדי לפרסם הנס. אך תמוה שבתרגום [ראשון] מבואר שתלו אותו ג' אמות למטה מראש העץ כדי שלא יעמוד שם העוף ויאכל ממנו, ולכאורה אם ארע כזה נס מה חשש יש בזה, אלא שיש לומר שלא ידעו שיארע נס זה. ויל"ע.

הרב ש. לינבוץ

וכאשר קיימו על נפשם ועל זרעם דברי הצומות וזעקתם (ט, לא)

ופירש באבן עזרא כמו הצומות הנזכרים בזכריה תמוז אב וכו' רק קיימו עליהם היהודים לשמוח בימי הפורים ועיי"ש היטב ויש לברר מה נלמד מהתם.

הרב מנחם ש. כהן

ד' הערות בפירש"י על המגלה

ארשום ארבעה דברים שלא זכיתי להבין בפירש"י על המגלה, ואלו הן:

א. וישנה ואת נערויתה לטוב בית הנשים (ב', ט'), ופירש"י, 'וישנה, שינה אותה', לא הבנתי מה בא לאפוקי.

ב. ביום אחד בשלושה עשר לחדש שנים עשר הוא חדש אדר (ג, ג), ופירש"י, 'ביום י"ג לאותו חדש שהוא י"ב לחדשי השנה'. גם בזה לא הבנתי מאי קמ"ל ומה בא לאפוקי.

ג. איש יהודי היה בשושן הבירה (ב, ה), ופירש"י, 'כל אותן שגלו עם מלכי יהודה היו קרויים יהודים בין הגויים ואפילו משבט אחר הם', ולכאור' בכל המגילה נקראו כל ישראל בשם יהודים ואפילו אלה שלא גלו עם מלכי יהודה.

ד. אשר נתן המלך ליהודים... להקהל ולעמוד על נפשם... ושללם לבזו (ח, יא), ופירש"י, 'זהם בבזה לא שלחו את ידם שהראו לכל שלא נעשה לשם ממון', ואילו להלן פרק ט' פסוק י' כתיב 'ובבזה לא שלחו את ידם' ופירש"י, 'שלא יתן המלך עין צרה בממון', וזה לכאור' דלא כמו שפירש לעיל.

הרב צבי יהודה קראוס

ברכות לראש משבץ

ברכות ואיחולים לידידנו
העומד לימינה של תורה בכל עת,
מאדיר ומרים קרנה של תורה

הרב **יעקב גוטרמן** שליט"א

אשר הגדיל לעשות ולפאר עמלי תורה
בכתיבת חידושיהם כיאה וכראוי לעירה של תורה
יתן ה' וחספ' ה' בידו יצליח,
יוסיף להגדיל ולהאדיר קרן התורה ביד רמה

עומקא דפרשא קובעי עיתים

דרשות שב"ק

פר' תצוה - זכור

הגה"צ רבי **פנחס גולדווסר** שליט"א ימסור שיחה בענייני פורים
בליל שב"ק בשעה 9:15 בביהמ"ד "היכל יצחק" (צד שמאל)

ביהמ"ד "היכל יצחק"

זמני תפילות לפורים וקריאת פר' זכור

קריאת פר' זכור לנשים בשעה 13:00 - בביהמ"ד הגדול
קריאת מגילה לנשים בלילה בשעה 9:00, ביום בשעה 10:30 - בביהמ"ד הגדול
מעריב מוצש"ק (למאחרים וכד') בשעה 8:40 (צד שמאל)
ק. מגילה בביהמ"ד הגדול בשעה 9:00

זמני שחרית יום הפורים

ז' - בביהמ"ד הגדול (עו"ג פתוחה) 8:00 - ביהמ"ד הגדול (עו"ג פתוחה)
6:15 - אולם קומה ב' (עו"ג פתוחה) 8:30 - שטיבל פלאם
7:00 - צד שמאל (סלבודקה) (עו"ג פתוחה) 9:00 - צד שמאל (סלבודקה)
7:40 - אולם קומה ב' (עו"ג פתוחה) 9:25 - אולם קומה ב'

לע"נ
מרת אסתר הינדה
בת ר' שאול יצחק
נלב"ע י"ב אדר תשס"ח

לע"נ
ר' יוסף לייב
בן ר' שמואל הכהן

לע"נ
מרת ניצה שושנה
בת ר' מאיר דוד
נלב"ע י"ב אדר תשרי"מ

לע"נ צביה בת ארנולד ע"ה

נלב"ע י"ח אדר תשס"ג

נתרם ע"י בנה הרב שאול שפי שיבדלח"א

אלו יעמדו על הברכה על אשר נשאם ליבם להוצאת גליון, מפרסמים עושי מצווה

דא
למען עתיד ילדיך
תכנית "שמח תשמח"
לפרטים: 050-4150605

לעיילא ולעיילא
שדי חמד 13
כל מעדני השבת

רשת צרכניות
בר-כל
הרשת החרדית

המרכז לשיווק
בשר עופות ודגים טרי יום יום
שיווק הקריה
אבני זור 18 | טל: 08-9740777 | פקס: 08-9743265

חינוך לבית
זינגר
גבס גושן

מוניות
"דרך צדיקים"
נהגים שומרי תורה

צילומנציה
כל צרכי הדפוס
רח' מסילת יוסף 9

רהיטי הקריה
רח' שדי חמד 1

מרכז השיווק
חד פעמי • חומרי נקיון • ניצנים
נתיבות המשפט 2